Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 56 (13545) | 1974 оной мартын 7, четверг | Сэн 2 мүнгэн

АЖАЛАЙ ШЭНЭ ИЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

РСФСР-эй үйлэдбэриин түрүүшүүлэй республиканска зүблөөн дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. СОЛОМЕНЦЕВОЙ хэлэһэн үгэ

...бэнэр бүгэдэ мүнөөдэр баяртайнууд байнабди ... М. С. Соломенцев хэ... Юуб гэхэдэ, 1973 ... арадай ажахын түсэ... болзорһоонь урид дүүр... түлөө промышлен..., барилга болон транс... хүдэлмэрилэгшэдэй ...союзна социалис мүры... илаһанайнгаа түлөө ... Федераци КПСС-эй ...ральна Комитедэй, ...эй Министрнүүдэй Со..., ВЦСПС-эй болон ...СМ-эй ЦК-гай Улаан ... шагнагдаа.

...ссин Федерацида мү... барюулагдаһан Улаан ...даа манай ороной нии... амжалтануудта респуб... бухы ажалшадай хэ... ...уулалтые Эхэ ороной... үндэрөөр сэгнэһэнэй ...одо гэршэ мүн. Энэ ... гүрэнэй даабаринууд ... социалис уялгануудые ... түрэтэйгөөр дүүргэ... тулада хүдэлмэришэд ... технигүүдэй, инженер... болон эрдэмтэдэй, про...ленна предприятиин хү...рилэгшэдэй, партийна, ..., ажахын, профсоюз... комсомолой хүдэл...шэдэй ехэ оролдолго ..., габшагайгаар ажал... түлөө үгтэһэн шан

...о үндэр, хүндэтэй шан ...нойнь түлөө КПСС-... Центральна Комитедтэ, ...скэ Союзай прави...ствада, Профсоюзуудай ...союзна Центральна Со... болон комсомолой ...ральна Комитедтэ тон ...зүрхэнэй, гүнзэгы баяр ... М. С. Соломенцев ... РСФСР-эй Верховно ... Президиумэй болон ...стрнүүдэй Соведэй, ... зүблөөндэ хабаада...гшэнүүдэй болон Россиин ...рациин промышлен..., барилга, транспортын ... хүдэлмэрилэгшэдэй ... хүргэбэ.

...өө үедэ манай орон ... түүхэтэ ехэ ушар хэрэгүүд бэелүүлэгдэжэ байна. Совет гүрэнэй экономиконь хэлбэришэгүйгөөр хүгжэнэ, тэрэнэй уласхоорондын нэрэ хүндэ улам дээшэлнэ, дэлхэйн социалис нэгэдэл мандан бэхижэнэ. Энэ бүгэдэһөө дулдыдан, дэлхэйн оршондохи хүсэнүүдэй хубаари нилээд хубилаа. «Хүйтэн дайнай» үедэ бии байһан түгшүүрилтэ байдал улам һуларжа, гүрэнүүдэй хоорондо холбоо харилсаатай болохо ябадал дэлгэрнэ. Эбтэй эетэйгээр зэргэ оршон байха гэһэн ёһон элдэб социальна байгуулалтатай улам олон гүрэнүүдэй хоорондын харилсаанай, заншал дүрим болоод байнхай.

Партиин Центральна Комитет болон Советскэ правительство КПСС-эй XXIV съездын зохёон хараалһан Эб найрамдалай программые шууд бэелүүлнэ. Энэ программые бүхы совет арад һайшааһан, мүн дэлхэйн бүхы түрүү хүсэнүүд үргэнөөр дэмжэдэг юм.

Манай партии болон ороной эб найрамдалта хараа шэглэлые бэелүүлхэ хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежнев айхабтар ехэ оролдолго гаргана. Һүүлэй үедэ нүхэр Л. И. Брежневэй Инди болон Куба ошоод ерэлгэ, США, ФРГ болон Франциин гүрэнэй ажал ябуулагшадтай хэһэн хэлсээнүүдынь Советскэ Союзай гадаадын политикын талаар хэжэ байгаа хүсэлэл оролдолгын гол шэглэлые, мүн социалис оронуудтай аха дүүгэй ёһоной холбоогоо улам бэхижүүлхэ тухай манай партиин оролдожо байһые, хүгжэжэ байгаа гүрэнүүдтэй улам нягта харилсаатай болоод байһыемнай, капиталис оронуудтай ажал хэрэгэй талаар эбэй ёһоной улам үргэн харилсаа холбоотой болоод байһыемнай харуулба.

Дэлхэй дээрэ амгалан байдал батадхахын түлөө КПСС- Центральна Комитедэй Советскэ правительствын эрхилжэ байгаа аша үрэ ехэтэй, эдэбхитэй ажал ябуулгань манай зохёохы түсэбүүдые бэелүүлхэ, Совет обществын экономико болон соёл культурые хүгжөөхэ, совет хүнүүдэй байдал һайжаруулха таатай зохид гадаадын политическэ эрхэ нүхэсэл олгоно.

Бата бэхи, найдамтай эб найрамдалай эрхэ байдалда совет хүнүүдэй зол жаргалтайгаар ажаһууха, үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилхын тулада партиин гаргажа байгаа оролдолгодонь харюу болгон, республикын хүдэлмэришэн ангиин колхозно таряашад интеллигенци шэн габьяатайгаар ажаллана.

1973 ондо коммунис байгуулалтын бүхы талаар совет арад элитэ ехэ амжалтануудые туйлаа гэжэ М. С. Соломенцев тэмдэглэбэ. Эдэ бүхы амжалтанууд хадаа КПСС-эй XXIII болон XXIV съезднүүд дээрэ, мүн КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумүүд дээрэ зохёон найруулһан партиин политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлһэнэй үрэ дүн мүн.

Партиин социально-экономическа түсэбые зохёон найруулжа бэелүүлхэ хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежнев сэгнэшэгүй ехэ габьяатай юм. Манай экономико хүгжөөхэ, үйлэдбэри эршэдхэхэ, научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ, совет хүнүүдэй ажабайдал һайжаруулха хэрэгтэ манай партии болон ороной туйлаһан амжалтанууд Леонид Ильичэй гаргаһан үүсхэлнүүдтэй, тэрэнэй эрид шанга, нэтэрүү оролдолготой, орьёлмо эршэ хүсэтэйнь холбоотой юм.

Советскэ Союзай экономикые бушуу түргэнөөр хүгжөөжэ байһан ушар табан жэлэй гол зорилгые — совет арадай материальна болон культурна хэмжээе алы бүхы талаар дээшэлүүлхэ гэһэн зорилго шиидхэхэ арга олгоно. Совет хүн тухай, тэрэнэй байдал тухай оролдолго хододоо Советскэ Союзай Коммунис партиин анхаралда байдаг. Үдэр бүриин политическэ болон эмхидхэлэй ажалаараа партимнай хүн зоной аша туһада бүхы шухала хэрэгтэй юумые хэхэ гэһэн агуу ехэ гол ёһо бэелүүлнэ!

Россиин Федерациин промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд үнгэрэгшэ жэлдэ һайн үрэ дүн туйлаа. Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсон, тэдэнэр продукци худалдаха талаар абаһан социалис уялгаяа үлүүлэн дүүргээ. Ажалай бүтээсэ 6,1 процентээр дээшэлээ. Энээнэй ашаар промышленна продукциин ниитэ ургалтын 85 процентынь абтаһан байна.

Республикын арадай ажахыда хамта дээрээ 54,5 миллиард түхэриг үнэтэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаа. Энэнь 1972 онойхидо орходоо 7 процентээр ехэ. Капитальна барилгын талаар бэелүүлэгдэһэн үргэн ехэ түсэб Россиин Федерациин индустриальна арга боломжые нилээд бэхижүүлхэ арга олгоо. 200 гаран шэнэ томо промышленна предприятинууд, тэрэшэлэн хүдэлжэ байгаа предприятинуудта олон цехүүд болон үйлэдбэринүүд ашаглалгада оруулагдаба.

Гэр байрын, культурно-ажаһуудалай барилга ехэ хэмжээгээр хэгдээ. Нэгэ миллион 300 мянга гаран квартира болон хубиин гэрнүүд ашаглалгада оруулагдаа. 6 миллион 600 мянгаһ хүнэй гэр байдал һайжаруулагдаа.

1973 оной арадай ажахын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө промышленность, барилга болон транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоол, мүн түрүү коллективүүд болон хүдэлмэришэдтэ хандуулан, партиин Центральна Комитедэй, нүхэр Л. И. Брежневэй өөрынь хэлэһэн амаршалгын халуун үгэнүүд ажалшадые зоригжуулаа, һайн шанартай, ехэ продукци бага гарзатайгаар үйлэдбэрилжэ орондоо үгэхэ гэһэн халуун эрмэлзэл түрүүлээ.

Түрүүшүүлэй амжалтануудынь хүнүүдэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ һургуули, олон мянган ажалшадай дагаха жэшээ болодог байһаниинь мүнөө үеын түрүүшүүлэй хүдэлмэриин онсо гайхамшаг шэнжэ мүн.

Ойро дүтэ бригада, участок болон цехүүдэй хоорондо договорой үндэһөөр социалис мүрысөө эмхидхэлгэ металлургнуудай дунда ехэтэ дэлгэрбэ. Мүрысөөнэй энэ шэнэ түхэл янзын Череповецкэ металлургическа завод дээрэ бии болоһоор жэл хахад үнгэрөө. Череповецкэ металлургнуудай үүсхэлые тус һалбариин бүхы предприятинууд дэмжээ. Мүрысөөнэй энэ шэнэ түхэл ажал хүдэлмэридөө бэе бэедээ туһалха хэрэгые шэнэ, бүри үндэр шатада хүргэжэ, ойро дүтын коллективүүдэй ниитын амжалтын түлөө харюусалга дээшэлүүлбэ.

Нефтянигууд, шахтёрнууд, химигүүд, машина бүтээгшэд, барилгашад, транспортын предприятинуудай хүдэлмэришэд болон бусад олон мэргэжэлтэд нёдондо жэлдэ эрхим һайнаар ажаллаа. Советскэ Союзай Коммунис парти, Эхэ оромнай, совет арад тэдэнэй ажалай баатаршалгые үндэрөөр сэгнээ юм гэжэ М. С. Соломенцев тэмдэглэбэ.

1973 ондо ажалай амжалта туйлаһанайнгаа түлөө промышленность, барилга, транспорт болон Россиин Федерациин арадай ажахын бусад һалбаринуудай олон зуу мянган хүдэлмэрилэгшэд правительствын хайра шангуудта хүртөө. Харин эрхимэй эрхимүүдтэнь Социалис Ажалай Герой гэһэн үндэр нэрэ зэргэ олгогдоһон байна. Россиин Федерациин арадай ажахын олон һалбаринууд табан жэлэй түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэнэ. Гэхэтэй хамта табан жэлэй түсэбэй даабаринуудһаа гээгдэжэ ябаһан предприяти болон үйлэдбэриин зарим һалбаринууд нилээд олон.

Айхабтар шухала зорилго юуб гэхэдэ, экономикоёо урданайхиһаа түргэнөөр хүгжөөжэ, табан жэлэй үлэһэн хоёр жэлэй туршада гээгдэлһээ гаража, юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые заатагүй дүүргэхэ шухала гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй декабриин (1973 он) Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев онсолон тэмдэглэһэн байна.

Тиимэһээ табан жэлэй дүүрэтэр үлэһэн болзор соо ажал хүдэлмэреэ ехээр һайжаруулжа, предприяти бүхэниие, үйлэдбэриин участок бүхэниие табан жэлэй түсэбөөр тодорхойлогдоһон хэмжээндэ хүргэхэ, мүн түсэб болон уялгануудаа дүүргэхыень, үлүүлэн дүүргэхыень туйлаха шухала. Айхабтар шухала зүйл юуб гэхэдэ, промышленность, барилга болон транспортын үйлэдбэриин коллектив бүхэн, хүдэлмэришэн, мэргэжэлтэ болон алба хаагша бүхэн предприятиин доторой арга боломжонуудые элсүүлэн ашаглаха хэрэгтэ хабаадалсаха ёһотой.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

...И. Брежнев США-гай элшэн сайд Стеосселтэй уулзаба

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев США-һаа СССР-тэ ... шэнэ элшэн сайд Стеосселтэй мартын 5-да ... соо уулзаба. США-гай президент Р. Никсонэй эльгээһэн бэшэгые элшэн сайд Л. И. Брежневтэ барюулһан байна.

Советскэ Союзай ба Америкын Холбоото Штадуудай хоорондохи харилсаанай асуудалнууд, хоёр ороной хоорондо гар табигдаһан хэлсээнүүдэй үндэһөөр эдэ харилсаануудые саашадань хүгжөөхэ хараа түсэбүүд хани ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй үедэ зүбшэн хэлсэгдэв. Уласхоорондын зарим асуудалнуудаар һанамжануудаа андалдаба.

...А. ГРОМЫКО КАИРТА ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮДЫЕ ХЭЖЭ ДҮҮРГЭБЭ

...ИР. (ТАСС). КПСС-эй ... Политбюрогой гэ..., СССР-эй гадаадын хэ... министр А. А. ...ко АРЕ-гэй гадаадын ...дэй министр И. Фах... хэһэн хөөрэлдөөнүү... мартын 5-да дүүргэбэ. ... үдэртөө А. А. Гро... Каирһаа мордоо. Еги... гадаадын хэрэгүүдэй ... И. Фахми болон ... бусад тусхай ту... СССР-эй гадаадын ...дэй министрые аэ... дээрэ үдэшэбэ. ... ёһоной албанай ... Египедэй Араб Рес...кэда ерээд байха үедөө ... Сададтай, гадаадын хэрэгүүдэй министр Фахмитай, Египедэй гүрэнэй бусад ажал ябуулагшадтай уулзажа, хөөрэлдэһэн байнабди, — гэжэ А. А. Громыко мэдүүлээ.

«Эдэ хөөрэлдөөнүүд хани ёһоной оршон байдалда үнгэрөө. Тиин Советскэ Союзай, Египедэй Араб Республикын хоорондохи хани харилсаае саашадань гүнзэгырүүлэн хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргэхэ байха гэжэ һананабди. Манай хани харилсаанай иимээр хүгжэхые хүсэнэбди.

Уулзалгануудай, хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд тухай совет-египет хамтын мэдээ сэл тунхаглагдаха.

Сириин правительствын уряалаар Каирһаа Дамаск ниидэн ошохомнай. Урда тээнь хэгдэһэн хэлсээнэй үндэһөөр Сириин гүрэнэй ажал ябуулагшадтай һанамжануудаа хэлсэхэбди.

Бидэниие хүндэмүүшэ халуунаар угтаһанайнь түлөө Египедэй правительствада, президентдэ, гадаадын хэрэгүүдэй министртэ баяр хүргэнэбди».

Египедэй Араб Республикын арадта, тодорхойлон хэлэхэдэ, Египедэй үзэсхэлэн һайхан ниислэл — Каир хотын хүн зондо эгээл һайн һайниие хүсэнэбди».

...А. ГРОМЫКО ДАМАСКДА ЕРЭБЭ

ДАМАСК. (ТАСС). Сириин гүрэнэй ажал ябуулагшадтай һанамжануудаа хэлсэлжэлүүлхын тула КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко Сириин хүтэлбэрилэгшэдэй уряалаар мартын 5-да Дамаскда ерэбэ.

Араб Социалис дэбжэлтэ (БАСС) гэдэг партиин нютагай хүтэлбэриин гэшүүн, САР-ай премьер-министрэй орлогшо, Сириин гадаадын хэрэгүүдэй министр Абдель Халим Хаддам ба Сириин бусад тусхай тушаалтад, мүн СССР-һээ Сириин Араб Республикада байдаг элшэн сайд Н. А. Мухитдинов аэродром дээрэ А. А. Громыкые уттаа.

СОВЕТ ЭРДЭМ НАУКЫН ТУЙЛАЛТАНУУДАЙ ХАРАЛГА

СССР-эй Наукануудай академиин жэлэй суглаан

СССР-эй Наукануудай академиин жэлэй заншалта ... мартын 5-да Моск... Эрдэмтэдэй байшан ... оршон байдалда ... Академиин 250 ... ойе һайндэрлэхэ ту... КПСС-эй ЦК-гай тог... хүтэлбэрилэгдэн, ... гайхамшагта һайндэрые ... ороной эрдэм наукын ...лтануудай хаpалга, ... үйлэдбэридэ, олон ... шатанһаа бүридэһэн ... соёл культурада, эб ...дал ба арадуудай ...лохи хани барисаанай ... тэмсэлдэ тэрэнэй хэ... туйлай ехэ ажал хүдэлмэриин хаpалга болгон, совет эрдэмтэд тэмдэглэнэ.

250 жэлэй ойн һайдэртэнь академиие Ленинэй хоёрдохи орденоор шагнаа. Үндэр дээдын энэ шагнал Эхэ ороной аша туһада шэнэ ехэ амжалта, илалтануудые туйлахаар эрдэмтэдые зоригжуулна. СССР-эй Наукануудай академиин президент академик М. В. Келдыш суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, академиин ажал ябуулгада үндэр сэгнэлтэ үгэһэнэйнь түлөө Коммунис партида, Совет правительствада сэдьхэлэй баяр хүргэбэ.

СССР-эй Наукануудай академиие Георгий Димитровэй орденоор шагнаһанайнь түлөө президент Болгариин Арадай Республикын Гүрэнэй Соведтэ баяр хүргөө.

Президиумэй ахамад эрдэмтэ секретариин уялгануудые дүүргэгшэ, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент Г. К. Скрябин элидхэл хэбэ.

1973 ондо СССР-эй Наукануудай академиин хэһэн ажал ябуулга тухай тоосоон үдэшын заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Академик Ю. А. Овчинников СССР-эй Наукануудай вице-президентээр һунгагдаа. (ТАСС).

ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ ШЭНЭ АМЖАЛТА

Хориин совхозой Улаан-Одоной отделениин ахалагша хонишон КПСС-эй гэшүүн Карп Манхаевич жэлһээ жэлдэ ажалай һайн үрэ туйлана. Тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлэй гараһанһаа хойшо хонидынь хурьгалжа эхилээ һэн. Тиигэжэ һүүлэй мэдээгээр нүхэр Тангановай бригадын хонишод 525 эхэ хонидһоо 540 хурьга түрүүлжэ абаад, бүрин бүтэн тэнжээжэ байна. Хурьгалха хонид үшөө бии.

Хурьга абалгаар тус бригадын малшад социалис уялгаяа үлүүлэн дүүргэжэ шадаха арга боломжотой байһанаа элирхэйлбэ.

Энэ отделениин хонишон Хутагта Цырендоржиев баһал түрүү хонишонтой ана-мана ябалсана. Зуун эхэ хонин бүхэнһөө зуун хурьган абтаад байна гэжэ совхозойнгоо хүтэлбэрилэгшэдтэ мэдээсээ.

Ж. БАДМАЕВ.

Баргажанай аймагай Уланай колхозой ахалагша хонишон А. С. Самбаев үнгэрэгшэ жэлдэ 100 эхэ хонинһоо 102 хурьга абажа, аймаг соо түрүү һууринуудай нэгые эзэлһэн юм. Мүнөө нүхэр Самбаевай адуулдаг 600 эхэ хонин һаял түрэжэ байна.

С. БАЛДАЕВАЙ фото.

ГАБШАГАЙ ХОЁР ҺАРА

Аймагай колхоз болон совхозуудта һүүлэй үеэ нуга сабшалангай үрэжэл һайжаруулха, олон жэлэй һайжаруулл ардаһан бэлшээри байгуулха, ба фермэ, отаранууд шадар участогуудай эмхидхэхэ талаар горитой ажал хэгдэжэ байна. Ябуулгадажа байһан эдэ бүхы хүдэлмэриин адуһа мада бардам хүрэхэ тэжээл бэлдэхэ хэрэгтэ нилээд һайн нүлөөтэй байба.

Олон жэлэй һайжаруулагдаһан бэлшээри шэнээр байгуулха, хуушаниинь үргэдхэхэ, мүн фермэ бүхэнэй шадар тарилгын тусхай участок ... һайжаруулха хүдэлмэри бүтэй КПСС-эй Хяагтын райком, аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитет габшагай ажалай хоёр һара соносхобо. Энэ хүдэлмэри мартын 1-һээ апрелиин 30 болотор үргэлжэлхэ юм.

Габшагай ажалай хоёр һарын туршада аймагай колхоз ба совхозуудта бэелүүлэгдэхэ хүдэлмэриин хэмжээн тодорхойлогдожо, ажахынуудта тусхай даабари үгтэһэн байна. Хоёр һарын туршада аймагай ажахынуудта хамтадаа олон жэлэй һайжаруулагдаһан 1000 гектар бэлшээри, фермэ ба отарнууд шадарай тарилгын 3270 гектар участогууд эмхидхэгдэхээр хараалагдаба. Энэ тон шухала ажал эмхидхэхэ хэрэгтэ промышленна предприятинуудай, барилгын организацинуудай, эмхи зургаануудай коллективууд колхоз, совхозуудта горитой туһаламжа хүргэхэ хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй райкомой, аймсоведэй тогтоол соо тэмдэглэгдэнэ.

Манай корр.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй ХАРА МЕТАЛЛУРГИИН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИНУУД БОЛОН ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БОЛОН АЛБА ХААГШАДЫЕ, ПАРТИЙНА, СОВЕТ, ПРОФСОЮЗАЙ БА КОМСОМОЛОЙ ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

1973 оной түсэбүүдые ба абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ талаар амжалтатай байһанайнь түлөө иимэ хүнүүдые шагнаха:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ «ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

Каратуев Петр Николаевичые — Буряадай республиканска «Вторчермет» управлениин металл отологшо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 оной февралиин 19.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй ТРАНСПОРТНА БАРИЛГЫН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИНУУД БОЛОН ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИШЭД, ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БОЛОН АЛБА ХААГШАДЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Транспортна барилга хэхэ талаар 1973 оной түсэбүүдые болон абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ амжалтатай байһанайнь түлөө иимэ хүнүүдые шагнаха:

БУРЯАДАЙ АССР-һээ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР

Лесин Михаил Ивановичые — «Воссибтрансстрой» трестын 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын газ-электро-гагнууршан.

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

Абреч Абачир Димечевичые — «Воссибтрансстрой» трестын 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын шулуушадай бригадир.

Брянский Георгий Васильевичые — Воссибтрансстрой» трестын ахамад инженер.

Иваненко Максим Ефимовичые — Хүүргэ барилгын 8-дахи трестын хүүргэ барилгын 34-дэхи отрядай хабсаргагшадай бригадир.

Наротнев Владимир Тихоновичые — «Забайкалтрансстрой» трестые эрхилэгшэ байһан.

Новолодский Илья Семеновичые — «Дальтранстром» трестын Таловкын түмэр-бетон зүйлнүүдые бүтээдэг заводой бетонщик.

Рудаков Сергей Владимировичые — «Воссибтрансстрой» трестын 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын экскаваторай машинист.

Санданов Владимир Цыденовичые — «Воссибтрансстрой» трестын 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын модошо дархашуулай бригадир.

Соколов Борис Петровичые — «Мостостройиндустрия» трестын Улаан-Үдын хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг заводой слесарьнүүдэй бригадир.

Цыганков Виктор Васильевичые — «Трансэлектромонтаж» трестын 708-дахи электро-хабсаралгын поездын хабсаргагшадай бригадир.

Шаболин Владимир Михайловичые — Хүүргэ барилгын 8-дахи трестын хүүргэ барилгын 34-дэхи отрядай кранай машинист.

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

Вебер Александр Петровичые — «Трансэлектромонтаж» трестын 708-дахи электро-хабсаралгын поездын электро-хабсаргагша.

Жанчипов Жимбу Зандановичые — «Мостостройиндустри» трестын Улаан-Үдын хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг заводой токарь.

Жилин Иван Петровичые — «Воссибтрансстрой» трестын 554-дэхи барилга-хабсаралгын поездын кранай машинист.

Карпов Александр Александровичые — «Воссибтрансстрой» трестын автобазын жолоошон.

Львов Михаил Яковлевичые — «Воссибтрансстрой» трестын 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын бетонщигуудай бригадир.

Онищенко Иван Филипповичые — «Воссибтрансстрой» трестын үйлэдбэриин предприятинуудай комбинадай слесарь.

Петрова Александра Капитоновнае — «Дальтранстром» трестын Таловска түмэр-бетон зүйлнүүдые бүтээдэг заводой дозировщица.

Прокопец Анна Мефодьевнае — «Воссибтрансстрой» трестын 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын шулуушан.

Трокаль Владимир Ивановичые — «Воссибтрансстрой» трестын 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын бульдозерой машинист.

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Батуров Владимир Тыжуевичые — «Воссибтрансстрой» трестын 554-дэхи барилга-хабсаралгын поездын комплексно бригадын бригадир.

Кабелева Елизавета Александровнае — «Воссибтрансстрой» трестын 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын бетон зуурадаг түхеэрэлгын машинист.

Красивых Валентина Петровнае — «Воссибтрансстрой» трестын 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын штукатурнуудай бригадир.

Кузьмин Иосиф Кирилловичые — «Воссибтрансстрой» трестын 834-дэхи барилга хабсаралгын поездын кранай машинист.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Арляпов Григорий Даниловичые — хүүргэнүүдые барилгын 8-дахи трестын 34-дэхи хүүргэнүүдые барилгын отрядай жолоошон.

Васильев Михаил Ивановичые — «Воссибтрансстрой» трестын автобазын жолоошон.

Денискин Юрий Александровичые — «Воссибтрансстрой» трестын 554-дэхи барилга-хабсаралгын поездын слесарь.

Кожемжарова Евгения Яковлевнае — «Воссибтрансстрой» трестын 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын шулуушан.

Лемешонок Виталий Михайловичые — хүүргэнүүдые барилгын 8-дахи трестын 34-дэхи хүүргэнүүдые барилгын отрядай кранай машинист.

Морозова Антиклиста Алексеевнае — «Воссибтрансстрой» трестын 397-дохи барилга-хабсаралгын поездын штукатур.

Сидоров Илья Васильевичые — «Дальтранстром» трестын Таловкын түмэр бетон зүйлнүүдэй заводой слесарьнүүдэй бригадир.

Сухецкий Павел Васильевичые — «Мостостройиндустрия» трестын Улаан-Үдын хүүргэнүүдэй түмэр зүйлнүүдэй заводой жолоошон.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1974 оной февралиин 20.

РЕСПУБЛИКЫН АГРОНОМУУДАЙ ЗУБЛӨӨН

ОРООҺО ТАРЯА, МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛ ЭЛБЭГЭ

Республикын хүдөө ажахын министрэй орлогшо Ф. Г. БАДЕЕВАГАЙ элидхэлһээ

Табан жэлэй дүрбэдэхи жэл республика дотороһой, бүхы совет орон соохидол адли, ажалай ехэ дэбжэлтын оршон байдалда захалаа. Энэмнай КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй шиидхэбэринһөө эхитэй байна.

Үнгэрэгшэ гурбан жэлдэ манай республикын колхоз, совхозуудые зарим тэдыл амжалтатай тараа. 1971—1973 онуудта абтаһан хүдөө ажахын продукциин урда тээхи гурбан жэлэйхитэй сасуулбал, 10 процентээр ехэ болоно. Тиихэдэ орооһо тариан 16 процент, хартаабха — 44 процент, овощ — 32, мяхан — 13, һүн — 6,5, ноохон — 8,8 процент, үндэгэн 1,8 дахин ехэ абтаһан байна юм. Бүхы түрэлэй малай тоо толгой олошоро.

Гурбан жэлдэ 41 мянган гектар шэнэ, боро газар хахалагдаа, ашаглагдаа. Тиигэжэ орооһото ургамалнуудай тарилга 60,7 мянган гектараар үргэдхэгдөө. Уһалагдадаг, хатаагдаһан газарай хэмжээн ехэ болоо. **7,7 мянган гектар уһалагдадаг, олон жэлэй ногоо тарижа һайжаруулагдаһан бэлшээри түхеэрэгдээ.** 1970 ондо 39 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэһэн байбал, 1973 ондо 71 мянган тоннодо хүргэгдөө. Нэг шэбхэ болон бусад органическа үтэгжүүлгэ 1,5 дахин ехэ хэрэглэгдэдэг болоо. Газарай хүрьһэ гэмтэлгэһээ хамгаалха хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ.

Сагай уларилай талаар **1973 он эгээн эрёо, хүндэ байгаа.** Тиигэбэшье республикын олохон колхоз, совхозууд эдэ бэрхэшээлнүүдые эмхитэй ажалаараа дабан гараа, газар тариаланай продукци ехэдхэжэ байха юм. **Республикын бүхы дээрэ 1972 оноһоо 10 мянган тонно ехэ тариа, 43 мянган тонно ехэ хартаабха, 4.700 тонно ехэ овощ абаа.**

Бүхы ажахынуудта 1973 ондо тарилгаһан 848 мянган гектарта хүргэгдэжэ гэхэ гү, али 1972 ондохиһоо 20,3 мянган гектар үргэдхэгдөө. Зүгөөр дүн хамта 454,3 мянган тонно орооһо тариан абтажа, түсэб 70 процент дүүргэгдөө. Орооһо ургуулжа абаха түсэбөө ганса Баргажанай аймагай ажахынууд бэелүүлһэн байна. Тиигэжэ 1971—1973 онуудта орооһо тариа абаха түсэб 398,7 мянган тонноор гэхэ гү, али 22 процентээр дүүргэгдэгүй үлөө.

Үнгэрэгшэ жэлдэ орооһо тариаһай эгээн баян ургаса Баргажанай аймагай Хилганын колхоздо (гектарай 17,9 центнер), Хурамхаанай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо (17,6 центнер), Баргажанай аймагай Уланай колхоздо (17,0 центнер), Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхоздо, «Эрдэм» совхоздо, Прибайкалиин «Прибайкалец» колхоздо (16,3—16,1 центнер) абтаа.

Зарим түрүүшүүл бүри ехэ ургаса туйлаа. Хяагтын аймагай «Родина» колхозой Сергей Капустинай бригада 1.235 гектарай тус бүриһөө 23,2 центнер тариа, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой Георгий Тихоновой бригада 1.277 гектарай тус бүриһөө 21,9 центнер тариа хуряажа абаа.

Республикын бүхы ажахынууд нёдондо урда жэлэйхиһээ 20 процент ехэ хартаабха хуряагаа һаа, түсэбөө 77 процент дүүргэһэн. Зүгөөр Зэдын, Хориин аймагууд түсэбөө бүри муугаар дүүргэһэн байха юм.

Тэрэшэлэн овощ урда жэлэйхиһээ ехэ абтабашье, түсэб 70 процентдэ хүргэгдөө.

1973 ондо туйлагдаһан эдэ амжалтанууд маанадые баярлуулна, энэ жэлдэ бүри һайнаар ажаллахые уряална. Тиимэһээ үйлэдбэриин коллектив бүхэнэй үнгэрһэн жэлэй ажалай дүнгүүдые нягтаар шэнжэлжэ, бүхы хүсэеэ элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэ зорюулха болонобди. Юуб гэхэдэ, олохон колхоз, совхозууд газар тариаланай хүдэлмэри саг соогоо зүбөөр эмхидхэнэгүй, техникэ хүсэдөөр ашаглангүй, орооһо тариан газартаа оруулагдана.

Нэгэ адли газар, уһатай байтар, олохон колхоз, совхозууд эдэ ургуулха орооһо болон бусад ургамалнуудаа баян ургаса абана. Жэшээнь, Баргажанай аймагай Хилганын колхозой гектар бүриһөө 17 центнер тариа хуряажа байхада, энэ хүрын Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз — 12—14 центнер ургаса абажа байха юм. Хориин аймагай Анаагай совхозой гектар бүриһөө 12,2 центнер тариа абаһан байхада, «Георгиевский» совхоз оройдоо 9,6 центнер ургаса.

Зорилго юуб гэхэдэ, **1974 ондо адагынь 684 мянган тонно тариа, 86 мянган тонно хартаабха, 82 мянган тонно овощ, 27 мянган тонно корнеплод, 550 мянган** тонно үбһэ, зелёнко ургуулжа абаха хэрэгтэй. Эды шэнээн ургаса абахын тула гектар бүриһөө адагынь 11,6—12 центнер орооһо, 170—200 центнер кукурузын ногоо, 350 центнер корнеплод, уһалагдадаг сабшалан дээрэһээ — 20, бэшэндээ — 10—12 центнер үбһэ, гектарай 95—100 центнер хартаабха, 150—200 центнер овощ ургуулха болонобди.

Энэ жэлдэ 58—60 мянган гектар боро газар хахалжа, тариа тарилгаа 600 мянган гектарта хүргэжэ, 23,6 мянган гектар сабшалан үндэһөөрнь һайжаруулха, 4,7 мянган гектар олон жэлэй ногоо тарижа һайжаруулагдамал бэлшээри түхеэрэжэ, 3,9 мянган гектарые уһалагдадаг болгохо, 4,4 мянган гектарай һубаг, ханаабуудые занабаржэ, мелиоративна хүдэлмэри хэхэ, 3,9 мянган гектарай намаг хатааха, 30 мянган гектарта үтэг хэжэ, 70 мянган гектар сабшалан сэбэрлэжэ, хүрьһэнь борнойлхо хэрэгтэй. Бүхыдөө 55 мянган тонно сенаж дарахал, 100 мянган тонно үбһэ тюк болгон ябталха, 16 мянган тонно ногооной витаминна гурил гаргаха, АВМ-04 агрегат бүхэнөөр 300 тонно хүрэтэр иимэ гурил бэлдэхэ.

Байгша ондо орооһо тариа, тэжээл эрид ехээр абаха тула юу хэхэ хэрэгтэйб, ямар арга боломжонууд бииб? Энэ асуудалнууд республикын бүхы агрономуудай иланга наринаар шэнжэлхэ, бодомжолхо, бодото хэмжээнүүдые тодорхойлхо уялгатай.

Нэн түрүүн орооһото ямар ургамалнуудые тарихада ехэ ургаса абтахаб, ажахын хэрэгсэлэ, тэжээл бэлдэхэ хэрэгтэ ехээр хараахаб гэхэ хэрэгтэй. Энэ талаар **орооһото ургамалнуудай тарилгые хороонгүйгөөр, шэниисэй тарилгые анхаралаа һуладхангүйгөөр, ешмээн, обёосой тарилгые үргэдхэхэ болонобди.** Юуб гэхэдэ, тэжээлэй ургамалнуудай бага абтадаг дээрэһээ мүнөө үедэ хүрэтэр ургуулһан шэниисэй 60 процентнь малда эдюулэгдэнэ бшуу. Энэмнай экономическа талаар харахада хохидолтой байна. Тиихэдэ тэрэ талаараа шэниисэ ехээр тарихада, зохид севооборот бариматлаха аргагүйгэдэнэ. Тиимэһээ шэниисэ нэгэ газартаа гурбан жэл, тэрэнһээ олон жэл дахин дахин тариха байха юм. Энэ ушарта ургаса доошолдог.

1972—1973 онуудта орооһо тариан, олон жэлэй ногоон, корнеплод, огородой эдээн үрэһэ бэлдэхэ хэрэг зарим тэды гурималуулагдаа. Республика дотор эдэ ургамалнуудай үрэһэ ургуулжа байгаа ажахынууд, бригаданууд эмхидхэгдээ.

Тиигэбэшье үрэһэнэй ажахынуудта дутагдалнууд олон. Мүнөө үедэ нютагай эрхэ байдалда зохихо һайн сортын үрэһэн ехээр дуталдана. Нёдондо аяар 194 мянган гектарта гэхэ гү, али бүхы тарилгын 35 процентдэнь тиимэ шэлэгдэмэл, нютагжаһан сортын үрэһэн таригдаагүй. Захааминай, Яруунын, Зэдын, Түнхэнэй болон Хэжэнгын аймагуудта бүхы тарилгынь хахадһаа ехэнхинь тиимэ зохиогүй үрэһөөр таригдана. Иланга обёосой, ешмээнэй, горохой һайн сортын үрэһэн тон бага.

Һайн юумэ гэхэдэ, Ивалгын ОПХ ногооной үрэһэ хүсэдөө захалаа.

Үрэһэнэй шанар тухай онсо анхархаар болоо. 1973 ондо колхоз, совхозуудай тарилгын үрэһэнэй 12 процентнь тарилгын шанарта хүргэгдэөгүй байшоо. Тариһан үрэһэнэй оройдоо 44 процентнь сэбэрээрээ 1-дэхи, 2-дохи классай шанартай үрэһөөр Бэшүүрэй, Зэдын, Баргажанай аймагуудай ажахынууд тарилга хэһэн.

Үрэһэ сэбэрлэлгэ хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнэ. Мүнөө үедэ тоогууд дээрэ байһан машинанууд хэрэглэгдэнэ, бүхы орооһоо һарашье хүрэхэ саг соо сэбэрлэгдэжэ дүүргэгдэнэ. Тэд энэ хүдэлмэри хэдэн һараар үнжэгаар, хүсэд хангалтагүй сэбэрлэгдэжэ тарилгада хэрэглэгдэнэ.

Сабшалан, бэлшээрээ үнэхөөрөө һайжаруулһан, малаа тэжээлээр хүсэд хангахын тула ногооной үрэһэ бэлдэлгэ хэрэгтэй. Олонхи ажахынуудта олон жэлэй ногооной үрэһэ бэлдэлгэ ашалуулжа агротехникэ мүнөө хүрэтэр һайса тодорхойлогдоогүй. Тусгай звено, бригаданууд эмхидхэгдээгүй, ногооной үрэһэ ехээр абажа, тарилгын шанарта хүргэгшэдые урмашуулха гурим зохёогдоогүй байха юм. Тиимэһээ ногооной үрэһэ ургуулдаг ажахынуудшье тон бага ургаса хуряана, арай шамай өөһэдынгөө доторой эрилтэнүүдые хангана.

Орооһо тариа, тэжээл элбэг ехээр абахын тула шэнэ, боро газар ашаглаха хэрэгтэй. Энэ жэлэй март һарада бүхы орон доторнай шэнэ, боро газар хахалһаар 20 жэлэй ойе тэмдэглэхэеэ байна. Шэнэ газар ашаглалта гээшэ манай ороной газар тариалангые хүгжөөлтэдэ шухала алхам болоһон байгаа ха юм.

Шэнэ газар хахалһанай ашаар манайшье республикын ажахынууд тариалангаа үргэдхэһэн, малай тэжээл ехээр абадаг боложо, мал ажалаа өөдэнь татаа. **20 жэлэй туршада республика дотор 514 мянган гектар шэнэ газар ашаглагдаа.** Энэ хүдэлмэри мүнөөшье үргэлжэлһөөр. Манай ажахынуудта хахалагдамаар ургаса багатай сабшалан, бэлшээри, харгын заха, фермэнүүдэй, отарануудай захаархи газар яһала бии.

Тиин мүнөө үедэ оройдоо 20 мянган гектар хахалагдамаар иимэ шэнэ газар тодорхойлогдоод байна. Түсэбнай, уялгамнай 58—60 мянган гектар. Тиимэһээ ажахынуудай агрономууд, газар эсхэмжэгшэд хахалагдамаар шэнэ газараа түргөөр олохо, тэрэнние элдүүрилхэ агротехникэ тодорхойлхо ушартай.

Мүн газарта эзэн бусаар хандаха, тэрэнние энэ тэрэ эмхи зургаануудта үгэжэрхихэ гү, али газарыень булимтаран абаха ушар үзэгдэһөөр. Энэ гэмтэ хэрэгтэ эсэс табигдажа, газарай асуудалнууд аймгүйсэдкомуудай заседани дээрэ зүбшэгдэжэ байха эрилтэтэй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ колхоз, совхозуудай газарые зүбөөр ашаглаха агротехникэ һайжаруулха талаар нилээд оролдолго гаргагдаа. 1973 оной ноябриин 1-нэй байдалаар хахалагдадаг бүхы газарай 72 процентдэнь севооборотууд табигданхай. Баргажанай, Зэдын, Захааминай, Хэжэнгын, Хурамхаанай, Хяагтын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Улаан-Үдын, Хориин аймагуудта хахалагдадаг бүхы газартань севооборот зохёогдонхой.

Тиигэбэшье **ураа олон ажахынуудта зохёогдоһон севооборотуудынь мүнөө хүрэтэр баримталагдангүй байдаг.** Гадна нилээд ехэ газар севооборотдо оруулагдаагүй байһаар. Зорилго юуб гэхэдэ, колхоз, совхозуудай агрономууд түргэнөөр севооборотуудаа хэрэглэдэг болохо уялгатай.

Илангаяа **паар бэлдэхэ хэрэгтэ ехэ анхаралтайгаар хандаха** байна. Юуб гэхэдэ, **энэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ сэбэр паарай оройдоо 58 процентнь лэ агротехническэ эрхим болзорто — июниин 15 хүрэтэр хахалагдаһан байха юм.** Жэшээнь, Ехэ-Нугын совхоздо августын 1-дэ 500-гаад гектар паар үшөө хахалагдаадүй байгаа һэн. Хяагтын совхоз энэ үедэ паарайнгаа орой хахадынь лэ хахалһан байшоо.

1974 оной тарилгада хэрэглэгдэхээр 119,2 мянган гектар намарай паар хахалагдаһан. Тиигэжэ түсэб арайхан 60 процент дүүргэгдэө. Тэрэ саанаа агротехническэ болзортонь оройдоо 17 процентнь хахалагдаа бшуу.

Энэ ушарта **республика дотор тарилга хэгдэхэ газарай 70 процент хабартаа хахалагдаха** байна. Тиимэһээ хабартаа газараа саг соонь, һайн шанартайгаар хахалха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаха зэргэтэй. Олохон колхоз, совхоздо хабартаа предплужнигтай анзаһаар, нэгэн доро катогоор нягтаруулан даража байгаад, болзорһоонь оройтуулангүй хахалхада хэзээдэшье, ямаршье хүрьһэтэй газарта үлүү һайн байдаг.

Манай эндэхи эрхэ байдалда **зохид болзорто тарилга хэхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Республика дотор шэниисые майн 5-һаа 15 хүрэтэр, обёос, ешмээнние майн 15-һаа 25 хүрэтэр гарихада зохид гэжэ элишэлэгдэнхэй.** Энэ болзорто тарихада хүрьһэнэй шииг нойтон хэрэглэгдэдэг, тиигэжэ тариан түргэнөөр ургажа, саг соогоо хуряагдаха бшуу. Теэд шалгалта хээд үзэхэдэ, колхоз, совхозууд тарилгаа аяар 55 үдэр хүрэтэр үнжэгайруулдаг байна.

Саашань элидхэлшэ газарай хүрьһэ хамгаалха агротехникэ хэрэглэхэ, уһалагдадаг газараа зүбөөр ашаглаха асуудалда тогтоо. Эдэ шухала асуудалнууд республика дотор үшөөл хангалтагүйгөөр шиидхэгдэнэ гэжэ тэмдэглээ.

Олон жэлдэ хэрэглэгдэхэ һайжаруулагдамал бэлшээри ашаглаха тушаа хэлэхэ зуураа, элидхэлшэ эндэ тохёолдоһон дутагдалнуудые элишэлээ. Зарим ажахынууд энэ бэлшээрэе сабшалан мэтэ хэрэглэнэ, нүгөөдүүл тэндээ малаа оруулжархёод лэ һанаа амар һуудаг. **Һайжаруулагдамал бэлшээрииие шадажа хэрэглээгүй һаа, 2—3 жэл болоод лэ тэндэнь юушье ургахаяа болижо, тэрэнние түхеэрэлгэдэ хэгдэһэн гаргаша миин хосорхо бшуу.** Тиимэһээ һайжаруулагдаһан бүхы бэлшээрэе тусхай звенонуудта даалгажа, тэндэ ногоо һайнаар ургуулха, мал зүбөөр адуулха шухала. Тэрэ бэлшээриин түлөө хэн нэгэн мэргэжэлтэ харюусалгатай байха ёһотой.

Һайн шанартай тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлдхэхэ гээшэ республикын колхоз, совхозуудай эгээн шухала зорилго байһан зандаа. Энэ шухала хэрэг хоёр аргаар шиидхэгдэхэ гээшэ. Нэгэдэхеэр, тариалан дээрэһээ тэжээл ехээр абаха. Хоёрдохёор, сабшалан, бэлшээри хүсэдөөр, ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ болоно.

Республикын колхоз, совхозуудта 386 мянган гектар сабшалан, 1.301,6 мянган гектар бэлшээри бии. Теэд эндэхи ургасын бага дээрэһээ тэжээл тон хомороор абтана. Тэрэ саанаа шэмэ багатай тэжээл абтадаг. Юуб гэхэдэ, нилээд ехэ сабшалан, бэлшээри намагжаһан, бургааһа, дэгнүүлдэ дарагдаһан дээрэһээ ургасань бага, ногооень машинаар хуряахада бэрхэтэй байна бшуу. Сабшалан, бэлшээри олон ушарта буруугаар хэрэглэгдэнэ, ногоондо үрэһэеэ хаяха арга олгоногүй, малаа зүбөөр бэлшээжэ шаданагүй ха юм. Тиигэжэ тэндэхи ногооной шанар муудана, ургасань уруугаа ороно.

Областной партиина организаци, республикын правительство сабшалан һайжаруулха хэрэгтэ ехэ анхарал табина. Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэхи ургаса дээшэлүүлхэ талаар бага бэшэ хүдэлмэри хэгдээ. Гансахан 1973 ондо республикын колхоз, совхозуудта 6,5 мянган гектар сабшалан, бэлшээри үндэһөөрөө һайжаруулагдаа, 4 мянгаад гектарта үтэг хэгдээ. Мүн нилээд ехэ сабшалангай хүрьһэн борнойлогдоһон, шанаржуулагдаһан байна.

Жэлһээ жэл бүри сабшалан, бэлшээри дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэгдэдэг боложо байнхай. Иимэ хүдэлмэри Сэлэнгын аймагта үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдана, эндэхи колхоз, совхоз бүхэндэ герасимовска участогууд байгуулагдажа, тэрэ хорёологдоно, тэндэхи ургаса дээшэлүүлхын тула бүхы түрүү арганууд хэрэглэгдэнэ. Мүн энэ хүдэлмэри Хяагтын, Түнхэнэй болон бусад аймагуудай ажахынуудта үргэнөөр ябуулагдана.

Энээнэй ашаар сабшалангай ургаса дээшэлүүлжэ байһан жэшээнүүд олон. Хяагтын аймагай «Дружба» колхозой луговод Н. П. Синюшкинэй звено 108 гектар сабшалангай га бүриһөө 55,6 центнер үбһэ хуряажа абаа. Эндэ 700 тонно наг шэбхэ, 125 тонно (тук) минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэһэн, хоёр удаа уһалагдаһан байха юм.

Эдэ жэшээнүүдһээ харахада, манай сабшалан, бэлшээри дээрэһээ баян ургаса абажа болохо байна. Тиигэбэшье юрэнхы дээрээ энэ хүдэлмэри хангалтагүй. Үбһэ ногооной ургаса бүхы дээрээ биратай дээшэлнэгүй ха юм. Баргажанай, Яруунын, Сэлэнгын, Зэдын, Түнхэнэй аймагуудта сабшалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 4,7—9,4 центнер үбһэн хуряагдана.

Табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлдэ эдэ асуудалнууд эрид зоримгойгоор шиидхэгдэхэ ушартай. Энэ талаар агрономууд сэхэ харюусалгатай, ехэ юумэ хэхэ уялгатай.

Республикын олохон ажахынуудта лугомелиоративна отрядууд түхеэреэн жэлдэ хүдэлгэгдэнэгүй. Энэ тон буруу гээшэ. **Тиимэ отрядуудые түргэн саг соо хаа хаанагүй бии болгожо, техникээр хүсэд хангажа, үбэлзунгүй хүдэлгэхэ хэрэгтэй.** Тэдэ отрядуудай бүхэли жэл соо хэхэ хүдэлмэриинь түсэб табигдаха зэргэтэй. Урда жэлнүүдтэл адли сабшалан, бэлшээри һайжаруулха хэрэгтэ олон зониие хабаадуулха габшагай хоёр һара хаа хаанагүй соносхогдохо болоно.

Саашадаа **тэжээлэй шанар, шэмые һайжаруулха хэмжээнүүдые абаха шухала.** Колхоз, совхозуудта ашаг шэмэ ехэтэй сенаж, ногооной гурил, ябталагдаһан үбһэн гэхэ мэтэ жэл ерэхэ бүри ехээр бэлдхэгдэдэг боложо байна. Хэрбээ 1972 ондо 9300 тонно сенаж дарагдаһан байбал, нёдондо тэрэ 40.751 тоннодо хүргэгдөө. Энэ талаар Бэшүүрэй, Яруунын, Загарайн аймагуудай ажахынууд түрүүлжэ ябана. Зүгөөр энэ хүдэлмэри Баргажанай, Зэдын, Прибайкалиин аймагуудта гээгдэлдэ оронхой. Зарим ажахыда дарагдаһан сенажай шанар муу байшоо. Юуб гэхэдэ, сенаж дараха технологи наринаар баримталагдаагүй, ногооной шорой шохойтой худхаһан, тэрэнээ муугаар нягтаруулан дараһан, нүхэеэ ногоогоор дүүргэхэ, бүглэхэ сагаа унжагайруулһан, ногоогоо жэжэлэнгүй хэһэн байха юм. Ногооной гурил гаргадаг АВМ-0,4 агрегадуудай бүтээсэ бага байһаар. 1973 ондо иимэ агрегат бүхэнөөр дунда зэргээр 163 тонно гурил гаргагдаа, нормонь 400 — 500 тонно. Бэлдэгдэһэн иимэ ехэ гурилай шанар бирагүй байгаа.

Ниитын малые шэмэтэ тэжээлээр хангаха хэрэгтэ кукурузын ногоон ехэ хэрэгтэй. Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ энэ ургамалда анхарал һуладаа. 1973 ондо гектар бүриһөө дунда зэргээр миил 54 центнер кукурузын ногоон абтаа. Илангаяа Загарайн, Улаан-Үдын, Сэлэнгын аймагуудта кукурузын ургаса муу. Һахадаа иимэ ушар тохёолдооб гэхэдэ, кукуруза тариха газарта наг шэбхэ бага гаргагдана, кукурузашадай звенонуудта участок дээрээ саг үргэлжэ ажаллаха арга олгоногүй бшуу. Саашадаа иимэ дутагдалнуудые тэсэхын аргагүй. **Хаа хаанагүй кукурузашадай звенонууд байгуулагдажа, ажахын тоосоото даабари хүргэгдэхэ, тэдэнние моральна болон материальна талаар урмашуулха гурим тодорхойлогдохо ушартай. Тиихэ зуураа силостэ ородог бусад ургамалнуудые һайнаар ургуулха, кукурузые силосэй бусад ургамалнуудтай холижо тариха арга хэрэглэгдэхэ байна.**

Республика дотор тэжээлэй корнеплодууд «куузику» ехээр таригдана. Зүгөөр гектар бүриһөө дунда зэргээр оройдоо 81 центнер куузику абтана. Энэ ургамалые ургуулха агротехникэ наринаар сахигдаагүй дээрэһээ жэл бүри нилээд ехэ тарилгань хосорно. Иимэ ушар Бэшүүрэй, Зэдын, Хяагтын, Сэлэнгын аймагуудта үзэгдэнэ.

Тэрэшэлэн **фермэ, отара шадар тарилга хэхэ асуудалые анхархаар болоо.** Юуб гэхэдэ, энээн тушаа гурбан жэлэй туршада ехэ хөөрэлдөөн болоошье һаа, тэрэнһээ үрэ гаранагүй. Энэ талаар Сэлэнгын аймагай ажахынуудһаа жэшээ абамаар. 1973 ондо энэ аймагта отарануудай дэргэдэ зелёнко таригдажа, зарим хонишод гектарай 30 — 35 центнер ургаса абаа. Иимэ тарилгые хореолхо хүдэлмэри хабар эртэнһээ ябуулагдаха зэргэтэй.

Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): Түнхэнэй аймагай Саянай совхозой ... Г. Ж. Тонтоев, Сэлэнгын аймагай Сүхын совхозой главна агроном С. И. ...рентьев, Хэжэнгын аймагай «50 лет Октября» совхозой ахамад агроном И. И. ...кисеев.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

Ажахынуудай олонхи агрономууд техникэ заһабарилха, агрегадуудые бүридхэхэ, хүрьһэ элдүүрилхэ ба тарилга хэхэ машинануудые зүбөөр тааруулха хэрэгтэ анхарал бага табидаг. Энэ буруу.

Мүнөө үедэ республика дотор 3065 механизатор дуталдана. Колхоз, совхозуудта механизаторай бүгэдэ ниитын һуралсалда 1806 хүн хабаадана, 1431 хүн жэлэй түрүүшын кварталда СПТУ дүүргэхэ байна. Теэд энэмнай ажахынуудай эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангажа шадахагүй. Тиимэһээ Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой жэшээгээр **механизаторай бүгэдэ ниитын һуралсалые бүри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулха эрилтэ табигдана.**

Орооһото тариа болон тэжээл элбэг ехээр абадаг болохо зорилгые бэелүүлгэдэ агрономуудай үүргэ, харюусалга айхабтар ехэ. Тэдэнэр лэ үйлэдбэриин эмхидхэгшэд, технологууд, хүдөөдэ эрдэм техникын туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ эдэбхитэд байха зэргэтэй. Энэ хүндэтэ нэрэдээ хүрэмөөр ажалладаг агрономууд Хориин аймагай Анаагай совхозой ахамад агроном В. И. Осипов, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой ахамад агроном И. М. Козлов, Хяагтын аймагай «Родина» колхозой ахамад агроном Ф. С. Ворона, Түнхэнэй аймагай Саянай совхозой ахамад агроном С. С. Парьянов, Кабанскын аймагай «Шергинский» совхозой ахамад агроном Т. Ф. Дубкова гэгшэд эдэбхитэ габшагай ажал хэрэгээрээ олондо мэдээжэ болонхой.

Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда байһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула колхоз, совхозуудай үйлэдбэри дээрэ ажаллажа байһан хүнүүдэй, эрдэмтэдэй холбоое бэхижүүлхэ шухала.

ГАЗАРАА ҺАЙЖАРУУЛЖ[А] БАЯН УРГАСА АБАХА

Республикын мелиорациин ба уһанай ажахын ми[нистр] Л. А. САНЕЕВЭЙ үгэһөө.

Республикын колхоз, совхозуудай сабшалангай, олон жэлэй ногооной тарилгын 27 процентнь гэхэ гү, али 106 мянган гектарынь уһалагдадаг. Энэ газар дээрэһээ жэлдээ 125—130 мянган тонно үбһэн, сенаж абтана. Энэнь бүхыдөө бэлдхэгдэдэг үбһэнэй, сенажай хахадынь болоно. Тарилга хэгдэдэг газарай 4,2 процентнь уһалагдахаар. Эндэһээ жэлдээ 15 мянган тонно орооһо, корнеплодуудай хахадынь, силосэй ногооной 15—17 процентнь, огородой эдээн бүхыдөө абтана.

Хүдөө ажахын үйлэдбэрие хүгжөөлгэдэ мелиораторнууд жэл ерэхэ бүри ехээр хабаададаг боложо байнхай. Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада мелиораторнуудай подрядна хүдэлмэриин хэмжээн 10 миллион түхэригһөө 14 миллион түхэриг хүрэтэрөө ургаа. **Энэ үедэ мелиоративна хүдэлмэридэ гүрэмнай 29 миллион түхэриг гаргашалаа.**

Һүүлэй жэлнүүдтэ республикын колхоз, совхозуудта уһалагдадаг, намагһаа хатаагдаһан газарые ашаглаха хэрэг зарим тэды һайжаруулагдаа. Тиигэбэшье тэндэ таригдадаг ургамалнуудай гараса биратай дээшэлүүлэгдэнэгүй. 1973 ондо уһалагдадаг газарай гектар бүриһөө 13,7 центнер орооһо, тэрэ тоодо 15,1 центнер шэниисэ, 165 центнер овощ, 168 центнер корнеплодууд, 14,7 центнер олон жэлэй ногооной үбһэн, 82,7 центнер хартаабха, 12,9 центнер сабшалангай үбһэн абтаһан байха юм.

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхоздо 1971 ондо 2.337 гектар тариалан ундалуулха Түгнын уһалууриин системэ баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа һэн. Эндэ 10 миллион гаран кубометр уһа бариха хоёр сөөрэм тогтоогдоһон. Эдэ барилганuудта гүрэнэй 2,7 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Энэ системэтэй суг газарые сүршэжэ уһалха ДДА-100 м түхэлэй 20 шэнэ агрегат үгтэлсэһэн байгаа. Теэд гүрэнэй энэ ехэ мүнгэ зөөри гаргашалжа бүтээһэн системэ, түхеэрэлгэнүүд хэр зэргэ хэрэглэгдэнэ гээшэб, тэндэхи ургаса хэр дээшэлнэ хаб? Тон бирагүй гэжэ хэлэлтэй. 1972 ондо эндэһээ гектарай оройдоо 9 центнер шэниисэ хуряагдажа абтаа һэн. Газар уһалдаг агрегадууд дүүрэн хүсөөрөө хүдэлгэгдөөгүй, зариманиинь орой юушье хээгүй. Энэ газарта хэрэглэгдэхээр 1973 ондо гүрэнэй үгэһэн 2.200 тонно минеральна үтэгжүүлгын миил 331 тоннонь хүрьһэндэ оруулагдаа. Гэхэтэй хамта энэ ехэ түхеэрэлгэеэ хүдэлгэжэ шадаагүй байгаад, тус аймагай хүтэлбэрилэгшэд мүн лэ хэдэн миллион түхэригэй мелиоративна хүдэлмэри хэхэ гуйлтатайгаар хандана. Ямар аймагта, ажахыда һайжаруулагдаһан, уһалагдадаг газар хүсэдөөр хэрэглэгдэнэб, тэндэ мелиоративна шэнэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ гурим саашадаа тогтоомоор гэжэ һанагдана.

Хэдэ хэдэн ажахыда уһалагдадаг газарай севооборот гуримшуулагдаагүй байһаар. Хүрьһэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ, тэжээлэй үнэтэ ургамалнууд болохо олон жэлэй ногоо тарилга тиимэ севооборотдо зохихо һууриияа олоогүй байһаар. Энэ газарта минеральна болон органическа үтэгжүүлгэ бага хэрэглэгдэнэ, газар уһалха болзор, нормонь алдагдана. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд мелиоративна хүдэлмэрииие һайса мэдэнэгүй, сэгнэнэгүй, эрдэмтэдэй юрын дурадхалнууд баримталагданагүй.

Мүнөө үедэ республика дотор 500 гаран уһалууриин системэнүүд бии. Тэндэнь 7 мянга гаран уһалууриин түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Эдэ түхеэрэлгэнүүдые һаадгүйгөөр, зүбөөр хүдэлгэхын тула мэргэжэлтэдэй шадабари, хүсэл зориг хэрэгтэй.

Мелиораци хэжэ газар һайжаруулха хэрэгтэ парти, правительствамнай айхабтар ехэ анхарал табина. **1974 онһоо захалжа, уһалагдадаг газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ, тэндэ хэгдэхэ барилгануудай түсэб хүргэгдэхэ байна. Мүн энэ газар дээрэһээ хэды шэнээн продукци абахаб гэһэн түсэб тэдэ колхоз, совхозуудта хүргэгдэхэ юм.** Харин мүнөө хүрэтэр аймгүйсэдкомууд иимэ даабари ажахынуудта хүргөөдүй.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ёһоор 1971 онһоо захалжа, уһалагдадаг ба намагһаа хатаагдаһан газар дээрэһээ хэды шэнээн ургаса абтааб гэжэ ам[жалта] лохо болонхой. Те[эд] хүрэтэр энэ тоо ... хүсэд гуримшуулаг[даагүй] байһаар.

1974 ондо ямар ... нууд табигданаб? ... рүүн мелиоративна ... мэриин ехэ түсэб ... хын түлөө оролдохо бди. Байгша ондо ... тар газар ундалуул... лууриин системэ ... риха уялгатайбди. ... нёдондо жэлдэ аш... оруулагдаһанһаа гү... хин ехэ болоно.

Энэ жэлдэ 4.150 ... тэрэ тоодо гүрэн... зөөреэр 2.954 гекта[р] ... жэлдэ хэрэглэгдэхэ ... руулагдамал бэлш[ээри] ... хеэрхэ түсэбтэйбди. ... сэбые бэелүүлхэ ... ломжо бии.

Зүгөөр колхоз, со[вхоз]дай агрономууд боло[н ме]лиораторнууд тиимэ ... ри түхеэрхэ газар т... шэлэн олохо, бэлэн ... бэлшээриеэ һайнаар ... ха хэрэгтэ хэр эдэбх[и] ... хандаха байһаниинь ... һанаае зобооно. Юуб ... ашаглалгада оруу... иимэ һайжаруулагд[аһан бэл]шээриин миил гурба... хубинь гэхэ гү, ал[и] ... гаран гектарынь ... лэгдээ болоно. Бэш... тань. проектын ёһоор ... хүдэлмэри дүүргэ... газар уһалха түхеэр... абтаагүй гү, али олон ... ногооной үрэһэн тар... байха юм. Зарим га[зарта] ... рэ бэлшээриин хор... һандаржа, тэрэнние ... рилха хүдэлмэри хэг... Тиигэжэ зарим хүнү... рюусалгагүйгөөр, ... саар хандаһан дээрэ... рэ үнэ сэн ехэтэй ... миин хосоржо байна. Илангаяа энэ бэлшээ[ри] ... бөөр ашаглаха талаар ... номууд, мелиора[торнууд] ... оролдолго бага гар[гана].

Энэ тодорхойлхы ... ажахынуудай агро[номууд] ... мелиораторнууд үсэ... гаар хүдэлжэ, уһал[агдадаг] газарһаа, илангаяа уһ[алагда]даг сабшалан дээрэһээ ... ургаса абаха хэрэгтэ ... дынгөө хубитые оруу... зэ гэжэ найдажа б... үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

ХҮРЬҺЫЕ ГЭМТЭЛГЭҺЭЭ ХАМГААЛХА—ТАРЯАШАДАЙ УЯЛГ[А]

Хүдөө ажахын туршалгын станциин таһагые даагша А. Н. СТРЕЛКОВОЙ үгэһөө

«Росгипрозем» институдай Буряадай отделениин мэдээсэһэнэй ёһоор 1974 оной январиин 1-нэй байдалаар **республика дотор һалхинһаа, уһанһаа гэмтэдэг хүрьһэтэй 329,7 мянган гектар тариалан бии. Тэрэнэй 76,4 мянган гектарынь ехээр гэмтэдэг гэжэ элишэлэгдэнхэй.**

1967 ондо «Газарай хүрьһые һалхинһаа болон уһанһаа гэмтэдэг ушарһаа хамгаалха» гэһэн асуудал КПСС-эй обкомой пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, энэ асуудалаар тусхай хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан юм. 1971 оной ноябрьда «Байгал шадарай байгаалиин баялигые хамгаалха нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» асуудал КПСС-эй обкомой пленум зүбшэн хэлсэһэн юм. Эндэ 1971—1975 онуудта газарай хүрьһэ хамгаалха түсэб баталагдаа һэн.

Хүрьһэ хамгаалха гурим үргэнөөр хэрэглэхэ зорилгоор 1972 ондо 15 совхоз, колхозые туршалга хэжэ байха ажахынууд гэжэ шэлэһэн байгаа. Эдэ ажахынуудта хүрьһэ хамгаалха хэмжээнүүдые тодорхойлолгодо эрдэмтэд, Хүдөө ажахын министерствын болон «Сельхозтехника» нэгэдэлэй, «Росгипрозем» институдай Буряадай отделениин мэргэжэлтэд хабаадаа. Зүгөөр эдэ хэмжээнүүд мууса дүүргэгдэнэ, хүрьһэ урбуулангүй элдүүрилгын шанар бирагүй. Урдынхидаал адли һалхинда үлеэлгэжэ, 221 мянган гектарай хүрьһэн гэмтэһээр, мүн уһанһаа, урын уһанһаа газар муудажал байһаар. Хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса бага байһан зандаа.

1973 ондо урасхал элһэ тогтоохо, тэндэ модо һуулгаха түсэб бүхы аймагуудта дүүргэгдэһэн, хүнгэн хүрьһэтэй газарта ногоо тариха даабари 123 процент дүүргэгдэһэн байна. Теэд зарим ажахынуудта эдэ хүдэлмэри шанар муутайгаар, хайша хэрэгээр хэгдэһэн байха юм. Жэшээнь, Хяагтын совхоздо 2.796 гектар тариалан дээрэ ногооной үрэһэн таригдаа гээд лэ тэрэ хаягдашаһан, ашаглалгаһаа гаргагдашаһан байна.

Юун дээрэһээ иимэ ушар тохёолдоноб гэхэдэ, энэ хүдэлмэри муугаар эмхидхэгдэнэ, тэрэнэй шанарай хойноһоо хэншье хиналта табинагүй. Тариалан хамгаалха һужааг модо һуулгаха газар саг соогоо таһалагданагүй, хүрьһэнь зохидоор бэлдэгдэнэгүй.

Хүрьһэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэхэ агротехническэ хэмжээнүүд: **паар, тарилга хоёрые һужааглан хэхэ, хүрьһэ урбуулангүйгөөр элдүүрилхэ, тарилгаяа һолоомын узуурта үрэһэ хаяха сеялкээр хэхэ хүдэлмэри тон хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэнэ.** Үнгэрэгшэ жэлдэ паар тарилга хоёрые һужааглан хэхэ түсэб миил 53 процент, хүрьһэ урбуулангүй элдүүрилхэ даабари 65 процент, һолоомын узуурта үрэһэ хаяха сеялкээр тарилга хэхэ түсэб 81 процент дүүргэгдээ.

Хүрьһэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэхэ агротехническэ хэмжээнүүд Сэлэнгын, Хяагтын, Улаан-Үдын, За[хааминай], Хэжэнгын, Баргажа[най], ... лон Бэшүүрэй ай[магууд]... муугаар хэрэглэгдэнэ. ... агротехникэ Түнхэн[эй] ... банскын, Прибайкал[иин] ай]магуудта орой хэрэг... гүй. Тиин эдэ айма[гууд]... нилээд ехэ газарай ... һалхинһаа, уһанһаа ... байха юм.

Хүрьһэнэй үрэжэл ... руулха, хүдөө ажах[ын ургама]малнуудай ургаса ... лүүлхэ гээшэ респу[блика] ... газар тариаланда бэ... дэхэ түрүүшын ээл... хэрэг мүн. Тиимэһээ ... түрүүндэ хүрьһэеэ ... элдүүрилхэ, газар тар... гаа болбосон ёһоор ... севооборотуудые хэр... үрэһэнэй ажахые ... руулха, минеральна ... жүүлгэ ашаг үрэ ехэ... хэрэглэхэ шухала бол...

Газарай хүрьһэ ха[мгаал]ха агротехникэ хэрэг... хүрьһэ элдүүрилхэ бү... дэлмэриие саг соонь, ... шанартайгаар хэхэ ... табигдана. Хэрбээ ... урбуулангүй элдүүр[илхэ хү]дэлмэри саг соогоо, ... нартайгаар хэгдээгүй ... хүрьһэн элдэб буртаг... гоондо дарагдажа, ... плугаар хахалагдаһан... ходоо бага ургаса үгэ... шэ. Имагтал энэ шал... дээрэһээ республ[икын] ... хон совхозуудта хүрь... буулангүйгөөр элд... дэһэн газарай ургаса ... лаатай плугаар хаха... шаһаа доогуур байна. ... жэ газарай хүрьһэ хам... агротехникын ашаг ... байһанда хүнүүд һэ... захална бшуу.

…ЭЛБАДАГ БОЛОХЫН ТҮЛӨӨ
ҺАНАМЖА, ДУРАДХАЛНУУД

… аймагай «Роди… колхозой агроном … Ворона трибунада га… баян дүй дүршэлөө… хубаалдаа. Илангаяа … болон тэжээлэй …нуудые ургуулха звенонуудые эмхид… тэдэниие ажахын тоо… оруулжа, ажалайнь …ые абаһан продук… зэргээр тогтоожо, ехэ … туйладаг тухайгаа … Жэшээнь, колхоз… хартаабха ургуулха 3, …он эдеэнэй — 2, куку… …дай, куузику ургуул… 12 звено хүдэлнэ. Эдэ …уудта хүнүүд олон … ажаллажа, баян дүр… …эй болонхой. Г. Дампи… …кукурузашанаар 18 … ажаллана. Тэрээндэ … гектар уһалагдадаг, 100 … хуурай газар даал… …хай. Энэ газар дээрэ… …эл бүри баян ургаса …

…зику ургуулдаг звено… …аһала һайнаар ажал… Тэдэнэр энэ ургама… …рэһөөр тарижа, орол… …гоор харууһалжа, ба… …гаса абана. Куузику … тооной урдань саа… свекло ургуулагдадаг … таригдана. Тэндэ …рдандаа саахарай свек… ургуулдаг дүршэлтэй … хүдэлнэ. Нёдондо за… …но гектарай 800 га… центнер куузику абаа. … бүхэндэ үйлэдбэ… түсэб хүргэгдэдэг, хэ… …нээн ургаса абахаб, түлөөһэндэ хүртэхэб, ямар ажал хэгдэхэб, гарғаша гаргахаб гэжэ …таа тодорхойлогдодог … юм. Түсэбөө үлүүлэн …н звенонууд ехэ тү… …дэ, нэмэлтэ түлбэри… …тэдэг.

… звенонууд ургасаяа …жа абаһаар лэ намар … газараа гүнзэгыгөөр …даг заншалтай. Хабар… тэндээ культиваци … тарилга хэһэнэй һүү… хүрьһэеэ нягтаруулан … үгэдэг. Звено бүхэн … һайнаар үтэгжүүл… …алха гэжэ оролдодог. …ын адууһа малые тэ… …эр хангаха зорилгоор … олон хэмжээнүүдые …лжэ байһан тухайгаа …най аймагуйсэдко… …дөө ажахын управле… ахамад агроном … Шоньхин тобшохоноор … байна. Нэн түрүү… аймагайнгаа гол баялиг … сабшалангаа үндэ… … һайжаруулха гэжэ … ондо шиидээ һэмди. … тэрэ жэлдэ **ургаса сабшалан, бэлшээри …дажа, элдүүрилэгдэ… …жэлэй ногоон тариг… …хилээ һэн.** Үнгэрһэн **… жэлдэ энэ хүдэлмэ… 15 гектар дээрэ хэг…** Тэрэнэй 1300 гектар… Сибириин волоснец, … гектартань элдэб ногоо… …лисо таригдаа. Теэд …най тон бага, бүхы саб… … 9 процентнь боло… Саашадаа энэ хүдэлмэ… үргэн дэлисэтэйгээр … байнабди. Юуб гэ… …ингэжэ һайжаруулаг… … сабшалан дээрэһээ … шанартай үбһэн ехээр … бшуу.

…2 ондо **түрүүшынхеэ 500 гектарай ургаса …, гектар бүриһөөнь … центнер үбһэн абтаа** … Теэд юрын сабшалан …ээ гектарай 8,2 цент… …һэн хуряагдаһан бай… 350 гектар дээрэһээнь …ной үрэһэн хуряагдажа, … бүриһөөнь 1,06 цент… …н абтаа һэн. **1973 … ингэжэ үндэһөөрөө …руулагдаһан 1330 гек… сабшалан дээрэһээ гек… 19,5 центнер үбһэн …, 270 гектарай …аһөө 1 центнер үрэ…** абтаһан байна. Иимэ … ноготой сабшалангай … хубиинь сенаж болгог… … байха юм. Теэд за… ажахынууд энэ талаар … дээгүүр амжалтануу… …йлаа. СССР-эй 50 жэ… …ын нэрэмжэтэ совхоз …мплексна отря… … начальник У. Рыгзе… Михайловкын совхоз …той начальник И. Ле… … гектарай 23 центнер, …ын, совхоз — 22 цент… … үбһэ хуряажа абаһан …той. Иигэжэ һайжаруу… …лаһан сабшаланда наг … минеральна үтэг… …э холижо оруулхада … һайн байба.

…дайн совхоз олон … ногооной үрэһэ үй… … ажахы болонхой. … 1973 ондо ногооной … абаха түсэбөө 120,6 … дүүргэжэ, өөһэды… …рэлөөр сүм хангаад.

бусад ажахынуудта 50,7 мянган түхэригэй үрэһэ худалдаа.

Байгша ондо 1850 гектар сабшалан ингэжэ үндэһөөрөө һайжаруулагдаха юм гэжэ нүхэр Шоньхин мэдүүлээ. Мүнөө үедэ тэдэ участогууд тодорхойлогдожо, тэндэхи шугы бургааһан отолоогдожо, тойруулан хорёолоогдожо байнхай. **Үндэһөөрөө һайжаруулагдаһан сабшалан хорёолонгодохой** гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые элдэб хүрьһэтэй газарта оруулха ямар аша үрэтэй байһаб гэжэ республикын агрохимическэ лабораторие даагша хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат **С. А. Бекетов** конференцидэ хабаадагшад тодорхойгоор хэлэжэ үгөө. Республикын ажахынуудай хахалагдадаг газар хүрибтэр хүрьһэтэй. Тиимэ газарта азотно үтэгжүүлгэ илангаяа ороохо тарихаай хойто жэлдэ тэрэниие оруулхада эгээн ехэ ашаг үрэтэй гэжэ шэнжэлэгдээ. Тэрэниие паар болгогдохо газарта оруулхада, илангаяа азотно, фосфорно, калийна үтэгжүүлгэ суг оруулхада бирагүй байшоо.

Үрил болгогдоһон минеральна үтэгжүүлгэ үрэһэнтэй холижо оруулхада һайн байна. Уһалагдадаг газарта минеральна үтэгжүүлгэ ехээр, гектарай 60—90 килограмм азотно, 60 килограмм фосфорно үтэгжүүлгэ оруулхада ургаса нилээд дээшэлнэ гэжэ мэдэгдээ. Кукурузые азотно үтэгжүүлгэ наг шэбхэ хоёрые холижо үтэгжүүлхэдэ ехэ нүлөөтэй.

Хартаабха тариха газарта гектарай 40 тонно, тэрэнһээшье ехэ наг шэбхэ оруулхада, хүрибтэр хүрьһэтэй газарта уһалагдаха байбалнь гектарай 60—90 килограмм азотно, 90—120 килограмм фосфорно, 60 килограмм хүрэтэр калийна үтэгжүүлгэ оруулхада һайн байһаниинь шалгагдаа.

Саашань нүхэр Бекетов бороботор хүрьһэтэй, мүн хара хүрьһэтэй газарые яажа үтэгжүүлхэдэ зохисотойб гэжэ хэлээ. Тиихэдээ мүн лэ азотно, фосфорно үтэгжүүлгэ, бага зэргээр калийна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ, наг шэбхэ ехээр гаргаха шухала байһанда тогтоо. **Наг шэбхэ илангаяа хартаабха, овощ, тэжээлэй корнеплодуудые, кукуруза тариха газарта оруулхада эгээн ехэ ашаг үрэтэн. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые намарай паар хахалха үедөө газарта оруулхада эгээн зохид гэжэ шэнжэлэгдээ.**

Саашань нүхэр Бекетов минеральна үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хадагалха, тэрээндэ эзэн ёһоор хандаха асуудалда тогтоһон байна. Энэ жэлэй февраль һарада республикын ажахынуудаар ябажа, минеральна үтэгжүүлгэнүүд хэр хадагалагдажа байнаб гэжэ шалгахада, олон дутагдалнууд ушарһан байна. Бүхы дээрээ минеральна үтэгжүүлгэ үрдынхиһаа һайнаар хадагалагдадаг болоjо, тэрэниие хадагалха шэнэ складууд баригдажа, аммиагай уһа эюулжа абаха амһартанууд абтана. Тиигэбэшье минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй ехээр абтаха бүри, тэрэниие һайса тоолохогүй, тэрээндэ хайша хэрэгээр хандаха баримтанууд үзэгдэнэ. **Кабанскын аймагай Байгалай совхоздо, Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхоздо, Бэшүүрэй аймагай «Дружба» колхоздо, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Родина» колхоздо, Хяагтын аймагай Ехэ-Нугын совхоздо, Сэлэнгын аймагай «Эрдэм», XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта, Түнхэнэй совхоздо, бусад зарим ажахыда минеральна үтэгжүүлгэнүүд газаа хаягдажа, саһа, уһантай холилдожо, шанараа алдажа байһаниинь харагдаа.** Мүн ажахыда асаргадаһан минеральна үтэгжүүлгэнүүд шэгнэгдэнгүйгөөр абтана. Энэ тон буруу. Саашадаа минеральна үтэгжүүлгэнүүд бүри ехээр абтадаг болохо, ехэнхидээ мэшээглэгдээгүйгөөр асаргадаха байна. Тиимэһээ ажахы бүхэн энээндэ бэлдэхэ, минеральна үтэгжүүлгын килограмм бүхэниие бүридхэлдэ абажа, зүбөөр хэрэглэхэ.

Горох ехээр ургуулхада ямар ашаг үрэтэйб гэжэ Кабанскын аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин ахамад агроном **В. М. Коршунов** һонирхолтойгоор хөөрэжэ үгөө. Горох тарихада газарай хүрьһэндэ азот элбэгжэжэ, үрэжэлынь дээшэлдэг.

Манай аймагай ажахынууд 15 жэлэй туршада энэ ургамалые тарижа байна. **Мүнөө горох 6 мянга гаран гектарта таригдана.** Тэрэнһээ гадна горох-обёосой холисо нилээд ехэ газарта таригдадаг.

Энэ ургамалые таридаг болоһоор сэбэр паар хэрэглэгдэхээ болёо тооной. Мүнөө үедэ 44,5 мянган гектар хахалагдадаг газарай миил 1200 гектартань сэбэр паар хахалагдана. Юуб гэхэдэ, **горохой таригдаһан газарта хойто жэлынь ороохо ургамал тарихада, сэбэр паарайхиһаа дутуугүй ургаса хуряагдадаг** байна бшуу. Сэбэр паар хэрэглэгдэдэггүйшье һаа, иматгал горох ехээр таридаг болоһоной ашаар ороохо таряанай тогтууритай һайн ургаса абтана. 1971 ондо гектарай 15 центнер, 1972 ондо 16,3, 1973 ондо 14,5 центнер таряан хуряагдаһан байна. Нёдондо гектар бүриһөө дунда зэргээр 8,8 центнер горох хуряагдаа.

Аймагай бүхы ажахыда намарай паар ехээр хахалагдадаг. Июль һарада силосэй ургамалнуудые хуряаһаар лэ, 12—14 мянган гектарта намарай паар хахалагдадаг. 1972 ондо 27,5 мянган гектар намарай паар бэлдэгдээ һэн.

Горох үшөө юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, тэрэниие хабар эртэ—апрелиин 27—28 багаар гэхэ гү, али шэниисэ тарихаһаа урид тарижа дүүргэдэг юм. Үрэһээ жэгдэлэгдэһэн хүрьһэндэ, нарин зуруудтайгаар, зарим хубидань хэрээһэлүүлэн тариад, каток шэрэжэ, нягтаруулагдадаг байна. Тингэжэ буртаг ногооной хилгааһан үндэһэнүүдэй бии болохолоор лэ, тарилгаа борнойлдог гээшэбди. **Горохой гарахаһаа урид, гаража байха үедэнь борнойлдогбди.** Мүн элдэб хорхой шумуултай тэмсэдэг, элдэб хоро хэрэглэдэг байнабди. **Ажахы бүхэнэй севооборот бүридэ горох оруулагданхай.**

Горохой тарилгада минеральна үтэгжүүлгэ оруулхада, ехэ аша үрэтэй байдаг. Ургасыень түрүүн косилкаар сабшаад, удаань комбайнаар хуряажа абадаг байнабди. **Сентябрь һара гаратар горох хуряагдажа дүүрэдэг.**

Һалхинһаа муудадаг хүнгэн хүрьһэтэй газарта паар тарилга хоёрые һужаагтуулан хэхэдэ, хүрьһэ урбуулангүйгөөр элдүүрилхэдэ, тэндэ ямар ургамалнуудые тарихада зохид бэ гэжэ Сэлэнгын совхозой главна агроном **О. С. Соктоева** өөһэдынгөө хэһэн шэнжэлгэнүүд дээрэһээ тайлбарилжа үгэһэн байна. Тиихэдээ һужаагтуулан хахалагдадаг паарай үргэниинь 100 метр бэшэ, харин 50 метр байбал зохид гэбэ. 1966 онһоо хойшо совхоз дотор газарай хүрьһэ хамгаалха шэглэлтэй 6 севооборот хэрэглэгдэнэ. Тэндэ гол түлэб хара таряан, шэниисэ, зелёнко таригдадаг байна.

Удаань республикын үрэһэнэй инспекциин начальник **В. Г. Тарасова** үгэ хэлэхэ зуураа, колхоз, совхозуудта үрэһэ хүрэнгэ хааха, тэрэниие сэбэрлэхэ, зүбөөр хадагалха хэрэгтэ бии байгаа дутагдалнуудта тогтоо. Жэлһээ жэл бүри ажахынууд һайса сэбэрлэгдээгүй, ургаха хүсэ багатай, нютагжуулагдаагүй сортын үрэһөөр тарилга хэнэ. Тэндэхи агрономууд энэ шухала хэрэгтэ анхарал, хүсэеэ хүсэдөөр табинагүй гэжэ тэрэ шүүмжэлээ. **Ажахыда ямар шанартай үрэһэн бэлдэгдэнэб, тэрэнэйл зэргээр агрономой ажал сэгнэгдэхэ ёһотой гэбэ.**

Ажахы бүхэн үрэһэ ургуулжа абадаг бригадатай байха, тоог дээрэхи хүдэлмэри һайнаар эмхидхэхэ, үрэһэ хадагалха зохид складуудые түхеэрхэ асуудалда Бэшүүрэй аймагай «Победа» колхозой ахамад агроном **В. М. Арсентьев** тогтоһон байна.

Шэнээр хахалагдамаар газар республика дотор үшөөл бии, тэрэниие олохол хэрэгтэй гэжэ «Росгипрозем» институдай Буряадай отделениин начальник **Д. Ш. Гомбоев** үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Саашадаа **ажахы бүхэндэ поли бүриин түүхэ харуулһан данса байха ёһотой.** Тиигээл һаа, али полидо ямар агротехникэ хэрэглэхэдэ зохид байһаниинь элиржэ үгэхэ.

Хүнтэйн талада 1969 онһоо хойшо хүрьһэ хамгаалха агротехникэ хэрэглэжэ байһан тухайгаа Хурамхаанай аймагай Аргатын совхозой ахамад агроном **А. М. Япханов** конференцидэ хабаадагшадта элидхэһэн байна. Хүрьһэ хамгаалха агротехникэ бэелүүлхэдэ хэрэгтэй бүхы техникэтэй болоjо, 1971 онһоо тракторна нэгэ бригадаяа бүхыдэнь хүрьһэ хамгаалха агротехникэ баримталдаг болгоо һэмди. Паар тарилга хоёрые һужаагтуулан хэдэг, хүрьһэеэ урбуулангүйгөөр элдүүрилдэг болоһон юм. 110 гектарта донник таригдаа. Хоёр жэлэй дүнгүүд юу харуулааб тэхэдэ, плоскорезээр хүрьһэ элдүүрилхэдэ бирагүй гэжэ харагдаа. Паар тарилга хоёрые һужаагтуулжа хэхэдээ, зуруудайнь үргэниие 100 метрһээ бага болгобол дээрэ гэжэ шэнжэлэгдээ.

Республикын ажахынуудые, аймагуудые газарайнь хүрьһэнэй, байгаалиинь уларилай талаар хубаарилагдаһан зононуудые хубилгаха дурадхалтайгаар, бодото, олон жэшээ, баримтануудтайгаар Хүдөө ажахын институдай доцент **В. Е. Максимов** үгэ хэлэжэ, агрономуудай анхарал татаа. Саашадаа **республикын ажахынуудай хуурай тала газарай, тала газарай, ой модотой тала газарай болон хүбшэ ой газарай зононуудта, бүхыдөө дүрбэн зонодо, хэдэн подзонодо хубааха дурадхал оруулаа.** Эндэ газарай хүрьһэнэй бүридэл, жэлдээ хэды шэнээн шииг унадаг, хэды үдэр дулаан байдаг бэ гэжэ хэдэн жэлдэ шэнжэлэлтэ хэгдэһэн байна.

Ороохо таряанай ургаса гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха хэрэгтэ комбайн бүридэ хэды гектар хуряалга хүртэбэл зохисотойб гэжэ Улаан-Үдын аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин ахамад агроном **Б. Ф. Михайлов** һанамжаяа хэлээ.

Манай аймагай ажахынуудта сеялкэ бүхэндэ 270 гектар тарилга, ороохоной комбайн бүридэ 1970 ондо 223 гектар хуряалга хүртэдэг байһан. Тиимэһээ хабарай тарилга, ургаса хуряалга ехээр унжагайрдаг һэн. Энэнь ургасада нилээд нүлөөлдэг байгаа. 1973 ондо ороохоной комбайнуудай тоо олошоржо, тус бүридэнь 164 гектар хүртөө һэн. Энэ жэлдэ үшөө 15 шэнэ комбайн абажа, комбайн бүхэндэ 150—155 гектар хуряалга хүртэхэ болоно. Энэ ушарта ургаса хуряалгын болзор хороогдожо, нилээд ехэ ороохо таряан үлүү абтаха жэшээтэй.

Юрэдөө **трактор, комбайнуудай, машинануудай олон болохо бүри хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса дээшэлнэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдарна, ажалай бүтээсэ дээшэлнэ.** Энээниие нүхэр Михайлов аймагайнгаа «Маяк», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай жэшээ дээрэһээ баримталаа.

Үгэ хэлэгшэ мүн **теплицэнүүдтэ хэрэглэгдэдэг модон бүхээгүүдэй орондо түмэр-бетон зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг болохо дурадхал оруулаа.** Юуб гэхэдэ, аймагай ажахынуудта бии байгаа теплицэнүүдэй модон бүхээгүүд түргэнөөр үмхиржэ һалана, тиихэдэнь шэл хушалтань эбдэрнэ гээ. Энэ ушарта шэл угаа ехэ хэрэгтэй болоно. Теэд тэрэниие абахань бэрхэтэй.

Олон жэлэй һайжаруулагдамал бэлшээри хэрэглэхэ талаар хэгдэһэн зарим туршалганууд тухайгаа Кабанскын аймагай «Шергинский» совхозой ахамад агроном **Т. Ф. Дубкова** хөөрэһэн байна. 400 үнеэтэй фермын дэргэдэ 1969 ондо 258 гектар һайжаруулагдамал бэлшээри түхеэрэгдэжэ захалһан юм. Тэрэ жэлдэ газарынь элдүүрилэгдэжэ, олон жэлэй ногоон таригдаһан байгаа. Энээнэй 228 гектарынь таряалан, 50 гектарынь сабшалан байһан юм. Эндэ гектарай 22 килограмм хүсы үбһэнэй үрэһэн таригдаа. Хойто жэлынь хяаг таригдаһан байгаа. **1972 ондо тэрэ бэлшээреэ 22 хэһэг болгожо хорёолоод, малаа адуулжа ороо һэмди.** Эдэ хэһэгүүдэй 3 загууниинь ногооной үрэһэ абахаар, 2-тонь үбһэ сабшахаар хараалагдаһан юм. Бэлшээридэ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдээ һэн. **Гектар бүридэ нэгэ центнер азотно, нэгэ центнер фосфорно үтэгжүүлгэ оруулагдаа. Хабар эртэ бэлшээреэ борнойлжо, элдэб буртаг ногооной нялха үндэһэн үгы хэгдэһэн байгаа. Малай адуулагдаһанай удаа загууниинь борнойлогдодог, малда эдигдэнгүй үлэһэн ногоониинь сабшагдадаг.**

Иимэ һайжаруулагдаһан бэлшээриин аша үрэнь эли тэ. Фермын үнеэдэй һү шэмэнь 15 процент дээшэлһэн байгаа. Энэ бэлшээридэ үнеэд июнь, июль, август һаранuудта бэлшээгдээ.

Тиин бэлшээреэ саг соонь уһалха аргагүйдэнэбди. Уһа бүлэдэг хоёр станци хэрэглэгдэбэшье, тэрээгээр хүшэ хүрэгдөөгүй.

Хабартаа тиимэ бэлшээридэ мал дан оройтожо оруулагдана. Июниин 5-да ногооной үндэрые хэмжэжэ үзэхэдэ оройдоо 5—10 сантиметр болоо. Тиигэжэ загуун соо түрүүшээр үнеэдые хахад үдэр, хойшодоо нэгэ бүхэли үдэр, һарын һүүл тээшэ 2—3 үдэр бэлшээдэг болоо һэмди. Энээнһээ олон үдэр нэгэ загуунда үнеэдые бэлшээбэл, ногоониинь орой һалашаха байгаа. **Сентябрь һарада малаа бэлшээхээ болижо, тэндээ ногооной үрэһэ таряабди.** Энэ ушарта ногоон намартаа ургажа, нилээд үндэһэлдэг байшоо. Бидэнэр ногоо һайнаар ургуулхын тула загуун бүридэ юу хэхэ хэрэгтэйб гэжэ тодорхойлһон байнабди.

Хабар эртэ һайнаар ургадаг сибириин волоснец хоёр загуунда таряабди. Мүн **ногооной һайса ургахын тула азотно үтэгжүүлгэ хүсэд нормоор оруулха хэрэгтэй** байһаниинь элирээ. **Бэлшээрээ саг соонь, һайса уһалха шухала** гэжэ ойлгогдоо.

Олон жэлэй һайжаруулагдамал бэлшээридэ хэн эзэн байха ёһотойб? Агроном гү, али зоотехник гү? Минии һанахада агроном тэрэнэй эзэн байха ёһотой, тэрэл бүхы юумыень ударидаха.

Зүгы үсхэбэрилдэг совхозуудай трестын ахамад агроном **Л. М. Шехина** үгэ хэлэхэ зуураа, донник ногоо ехээр тарижа, тэрэнэй баян ургаса абаха тухай хөөрөө. Республикын колхоз, совхозуудта ойрын жэлнүүдтэ 50 мянган гектарта хүрэтэр олон жэлэй ногоо тариха зорилго табигданхай. Энэ тарилгын зарим хубииень донник эзэлхэ ёһотой.

Мүнөө үедэ манай трестын харьяата совхозуудта хоёрдохи жэлээ 1777 гектарта донник ургуулагдана, тэрэнэй 1045 гектарһаань үрэһэ абтаха хараатай. Манай ажахынууд доннигой үрэһөөр өөһэдыгөө хүсэд хангаад, бусад ажахынуудта худалдажа байха зорилго урдаа табина.

Энэ ургамалые манай ажахынуудта заабол тариха хэрэгтэй. Юуб гэбэл, **энэ ургамалай сэсэгһээ мёд һайса суглуулагдадаг. Хоёрдохёор,** энэ ургамалһаа **тэжээл ехээр абтадаг,** мүн **газарай хүрьһэнэй үрэжэл дээшэлүүлдэг.**

Манай трестын харьяата совхозууд 1971 ондо 275 центнер доннигой үрэһэ ургуулжа абаһан байбал, тэрэнээ 1972 ондо 750 центнертэ, 1973 ондо 1300 центнертэ хүргөө. Энэ үрэһэнэйнгөө 370 центнерыень республикын бусад ажахынуудта худалдаһан байна.

Эдэ тоо, баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, **манай республикын нютаг бүхэндэ энэ ургамалые тарижа, таряалангаа үрэжэлтэй болгохо, ниитын малдаа тэжээл нэмэжэ бэлэдхэхэ, тэрэнэй үрэһэ хүрэнгэ өөһэдөө ургуулжа абаха аргатай** гэжэ гэршэлнэ. Теэд энээндэ бэрхэшээлнүүдэй ушарха байһаниинь мэдээжэ. Юуб гэхэдэ, мүнөө дээрээ ногооной үрэһэ тариха сеялкэнүүд дутамаг, донник хуряажа, үрэһыень абаха тусхай комбайн, машина байхагүй. Мүн ногооной үрэһэ сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүд үсөөн. Тиимэһээ ажахынуудай мэргэжэлтэд арга хургаяа бэдэрхэ, энэ тэрэ машина тааруулжа хэрэглэхэ ушартай болоно. Энээн дээрэһээ ногооной үрэһэнэй өөрынь үнэ сэн ехэ болошоно. Жэшээнь, доннигой үрэһэнэй центнер бүхэниинь 80—150 түхэригтэ хүрэнэ. Теэд энэ ургамал нэгэ удаа таригдаад, хоёр жэлдэ ургаса үгэдэг байхадаа, ажахыда гарзатайшье бэшэ гээшэ. **Доннигые үбһэшэлжэ, сенаж, силостэ даража, малай бэлшээридэ, мёд суглуулгада хэрэглэжэ болохо юм.** Энэ талаар манай трестын ажахынууд нилээд дүй дүршэл олонхой.

Доннигые ямаршье юумэндэ хэрэглэхэ байбал, тэрэниие хабар эртэ 2—3 сантиметр гүнзэгыдэ тариха хэрэгтэй. Тиихэдээ гектар бүридэ 20 килограмм хүрэтэр үрэһэ хаяха шухала. Тэрэнэй үрэһэ абаха гэбэл, ургасыень амяарлан хадаад, баалыень «СКД-5» (Сибиряк) комбайнаар суглуулан сохиходо зохид.

Конференцидэ 400 гаран агрономууд хабаадаа. Энэмнай айхабтар ехэ хүсэн. Хэрбээ агроном бүхэнэй өөрынгөө үүргэ уялгые дүүргээд байгаа һаа, таряалан, сабшалангай ургаса нилээд дээгүүр байха байгаа гэжэ һанагдана. Хүдөө ажахын ургамалнуудые һайнаар ургуулха, сабшалан, бэлшээри һайжаруулха хэрэгтэ агрономуудай үүргэ, харюусалгые дээшэлүүлхэ тушаа, мүн газар таряалангай бусад шухала асуудалнууд тухай конференци дээрэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев**, БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **В. Б. Саганов** үгэ хэлээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: конференци боложо байһан үе.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

АЖАЛАЙ ШЭНЭ ИЛАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

РСФСР-эй үйлэдбэриин түрүүшүүлэй республиканска зүблөөн дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. СОЛОМЕНЦЕВОЙ хэлэһэн үгэ

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ гээшэ экономико хүгжөөхэ мүнөөнэй эрхэ байдалда онсо ехэ удха шанартай. Республикын промышленность, барилга болон транспортын олон предприяти болон организацинуудай коллективүүд ажалай бүтээсые түргэнөөр дээшэлүүлжэ шададаг. Гэбэшье энэ талаар түсэбөө дүүргэдэггүй коллективүүд үшөөл бии. Энээнэй гол шалтагаануудай нэгэн юун бэ гэхэдэ, министерствэнүүд болон зургаанууд ажал ехэтэй хүдэлмэриие оньһожоруулха, тэндэ автомадуудые ехээр хэрэглэхэ тушаа ёһотой һайн хэмжээнүүдые абанагүй. Мүнөөнэй техникын хэмжээндэ, ажалай эмхидхэлдэ таарахаяа болиһон, ажалай хуушарһан нормонууд үшөө үсөөн бэшэ үзэгдэнэ. Үйлэдбэриин эмхидхэлые нарижуулан һайжаруулха, хүдэлмэриин сагай гээлтые доошолуулха гээшэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжо мүн.

Научно-техническэ эрид хубилалта хадаа эгээл шэнэ техникэ, түрүү технологическа процессүүд болон проектнүүдые хаа хаанагүй эршэмтэйгээр нэбтэрүүлхые, аша үрэтэйгөөр тэдэниие хэрэглэхые баадхана.

Энэ талаар эрдэмтэд предприятинуудта туһаламжа үзүүлхэ ёһотой. Тэдэнэр арадай ажахын элдэб һалбаринуудта хэрэгтэй олон шэнэ машина, прибор, аппарат болон технологическа процессүүдые ухаалан зохёогоо юм. Гэхэтэй хамта научна шэнжэлэлгын институдуудай зохёохы ажал хүдэлмэриень эгээл шухала научно-техническэ болон үйлэдбэриин зорилгонуудта хандуулхын тулада, эрдэмтэн бүхэнэй, шэнжэлэлгын түб бүхэнэй ажал хүдэлмэриин үрые дээшэлүүлхын тулада үшөөл ехэ юумэ хэхэ хэрэгтэй. Шэнэ техникэ болон технологиин зохёогдоод, тэрэниие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ хүрэтэр айхабтар удаан саг үнгэржэ, иимэ шэнэ зүйлнүүдэй хуушаршадаг ушарнууд үшөөл олон үзэгдэнэ гэжэ М. С. Соломенцев хэлэбэ.

Дээдэ мэргэжэлтэй эрдэмтэдэй ехэнхи хубинь дээдэ һургуулинуудта хүдэлдэг. Тиимэһээ тэдэниие шэнжэлэлгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха хэрэгтэй. Энэ эрдэм наука хүгжөөхэ хэрэгтэ һайн үүргэ дүүргэжэ, мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ хэмжээ дээшэлүүлхэ юм.

Бүтээн гаргагдадаг продукциин техническэ хэмжээ болон шанарыень һайжаруулха гээшэ мүнөө онсо ехэ удха шанартай болобо. Энэ талаар бидэндэ зарим тэды амжалтанууд бии. Жэшээнь, Россин Федерациин машина бүтээгшэд 1971—1973 онуудта дэлхэйн эрхим туйлалтануудай хэмжээндэ хүрэмөөр олон янзын машина болон түхеэрэлгэнүүдые олон мянган хэһэгээр гаргажа шададаг болоһон байна. Мүн шанарай тэмдэгтэй продукциин улам ехээр гаргагдадаг болоһон ушар энээниие гэршэлнэ. Гансал нёдондо жэлдэ Россин Федерациин промышленна предприятинуудай бүтээһэн дүрбэ мянган янзын хэрэгсэлнүүдтэ шанарай гүрэнэй тэмдэг олгогдоһон байна.

Заводой коллектив бүхэн, үйлэдбэришэн бүхэн предприятиингаа нэрыень хаража, заводойнгоо маркын түлөө эрид шууд тэмсэхэ гээшэ өөрымни уялга гэжэ тоолодог байха ёһотой.

Проектээр хараалагдаһан предприяти түхеэрэлгэнүүдые саг соонь хүдэлгэжэ эхилхэ гээшэ продукци үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ нилээд шухала арга боломжо юм. Байгша табан жэлдэ олон томо промышленна предприятинууд, тэрэшэлэн хүдэлжэ байгаа завод болон фабриканuудта олон шэнэ цех болон үйлэдбэринүүд ашаглалгада оруулагдана.

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Шэнэ предприятинууд бүтээсэ ехэтэй техникээр хангагданхай, тэндэ ажалай бүтээсэ үндэр, материальна гаргашань бага юм.

Саашань М. С. Соломенцев үйлэдбэриин шэнэ предприяти, түхеэрэлгэ хүдэлгэжэ эхилхэ, кадрнуудые бэлэдхэхэ, үйлэдбэридэ тэдэниие һууражуулха талаар түрүү коллективүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хөөрэбэ. Ивановска, Владимирска, Волгоградай, Амарай областьнуудай болон Красноярска хизаарай партийна, советскэ, ажахын органууд проектээр хараалагдаһан хүсэндөө хүрэхэдэнь предприятинуудта ехэ туһаламжа үзүүлнэ.

Предприятинуудые шэнэлэн заһаха гээшэ үйлэдбэри саашадань ехэдхэхэ, капитальна хүдэлмэридэ хэгдэһэн һомололгые бүри зүбөөр ашаглаха шухала арга боломжо юм гэжэ М. С. Соломенцев онсолон тэмдэглэбэ. Предприятинуудые шэнэлэн заһалгын ехэ аша үрэтэй байһые Ивановска областиин промышленностиин дүй дүршэл гэршэлнэ. Һүүлэй долоон жэлэй туршада областиин текстильнэ предприятинуудта гол түлэб тэдэниие шэнэлэн заһаһанай ашаар 60 мянган тонно ехэ ээрэмэл утаһан, 320 миллион метр ехэ шэрүүн бүд болон 208 миллион метрээр ехэ бэлэн бүд абтадаг болоо.

Предприятинуудые шэнэлэн заһабарилгада 285 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Харин мүн лэ тэды шэнээн продукци бүтээн гаргаха шэнэ предприятинуудые барихын тулада 400 миллион шахуу түхэриг хэрэгтэй болохо байгаа. Энэнь заһабарида гаргагдаһан мүнгэнһөө 30 процентээр ехэ. Шэнэлэн заһалгынь бүхы хүдэлмэринүүд гол түлэб үйлэдбэриие зогсоонгүйгөөр бэелүүлээ.

Предприятинууд бии байһан арга боломжоёо эрхимээр хэрэглэжэ, түүхэй эд болон материалнуудые арьбалхадаа, шэнэ ехэ гаргашагүйгөөр түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, нэмэлтэ продукци бүтээн гаргажа шададаг байна. Жэшээнь, Россин Федерациин тепловой электростанцинуудта нэгэ киловатт час электрэнерги бии болгоходо хэрэгтэй түлишын гаргаша нёдондо жэлдэ 6 граммаар доошолуулагдаһан байгаа. Энэнь 2,3 миллион тонно условно түлишэ алмаха арга олгоо юм. Мүнөө жэлдэ электростанцинуудай хүдэлмэрилэгшэд түлишын гаргашые үшөө 1,5 граммаар доошолуулжа, 500 мянган тонно условно түлишэ алмаха гэһэн уялга абаа.

Туйлаһан амжалтанууднай ехэ гэжэ хэлэхэтээ хамта материальна гарза гаргашые доошолуулха талаар дутагдалнууд үшөөл олон гэжэ тэмдэглэхэ шухала гэжэ М. С. Соломенцев мэдүүлбэ. Манай машинанууд, станогууд, түхеэрэлгэмнай заримдаа огто хэрэггүй ехэ шэгнүүртэй, арха-барха конструкцитай байдаг.

Эдэ дутагдалнуудай бии байһанда шэнэ машина болон түхеэрэлгэ ухаалан зохёодог манай конструкторнууд түбхын түрүүндэ зэмэтэй. Мүн тэрэшэлэн машина бүтээлгын хүдэлмэрилэгшэдшье олон миллион тонно металлай хаядаһа гаргадаг байһаар зандаа. Мүн тэрэшэлэн һайн шанартай, хэрэгтэй сортын металлаар арадай ажахын хэрэглэмжые гүйсэд хангадаггүй металлургнуудшье зэмэтэй гээшэ.

Россин Федерациин арадай ажахыда хэгдэдэг капитальна һомололгын хэмжээн жэл ерэхэ бүри дээшэлнэ.

Россин Федерациин барилгашад арадай ажахын хүгжэлтэдэ хэһэн оруулалтаараа омогорхохо ёһотой. Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада хамта дээрээ 154 миллиард түхэриг үнэтэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаа. Гэр байрын болон культурна ажаһуудалай барилгада ехэ анхарал хандуулагдаа.

Гэхэтэй хамта капитальна барилгада, нилээд олон барилгын эмхинүүдэй хүдэлмэридэ ехэ дутуу дунданууд бии гэжэ хэлэнгүй үнгэрхын аргагүй. Капитальна һомололго болон барилын эмхинүүдэй хүсэн элдэб олон барилганууддаар тараагдан сасагдана. Хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудай барилга үшөөл ааляар ябуулагдана. Хүдөө ажахын барилгада зорюулагдадаг капитальна һомололго үшөөл мууса ашаглагдана.

Барилгын хэрэгэй эмхидхэл һайжаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, техникэ гүйсэд һайнаар ашаглаха, эгээл һайн, шэнэ материал болон конструкцинуудые эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

Транспорт, харгы замай болон хэлхеэ-холбооной ажахын хүдэлмэрилэгшэд 1923 ондо һайнаар ажаллаа. Эдэ һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ гүрэн айхабтар ехэ капитальна һомололго зорюулдаг, шэнэ техникэ, айхабтар ехэ бүтээсэтэй мүнөө үеын локомотив болон бусад ябадаг зүйлнүүд, механизмууд, телевизионно болон радиодамжуулгын түхеэрэлгэ тэдээндэ эльгээгдэнэ.

Ажал хүдэлмэреэ шүүмжэлхы ёһоор сэгнэжэ шадаха, дутагдалнуудые зайсуулха арга зам мэргэнээр хараха, кадрнуудые болон үйлэдбэриин хүсэ шадалые шадамараар ашаглаха гээшэ промышленность, барилга, транспорт болон арадай ажахын бусад һалбаринуудтахи шэнэ зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ зайлашагүй эрхэ нүхэсэл.

Ажахын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ партийна ёһоор хандаха шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай декабриин пленум шэнэ хүсэтэйгөөр онсолон тэмдэглээ. Энэнь юун гэһэн удхатайб гэхэдэ, асуудал бүхэндэ өөрынгөө зурганай гү, али нютагай бэшэ, харин ниитэ гүрэнэй аша туһые хаража хандаха, манай социалис байгуулалтын булюу зүйлнүүдые гүйсэд дүүрэнээр ашаглаха, үйлэдбэриие улам аша үрэтэй болгохо ябадал мүн.

Мүнөөнэй научно-техническэ эрид хубилалтын үедэ ажалай журам гээшэ айхабтар һайжаруулагдаха ёһотой. Машина түхеэрэлгэмиин зогсоохо, ажалдаа хайша хэрэгээр хандаха, алдуу эндүү гаргаха ябадалнуудтай эрид шангаар тэмсэхэ ёһотойбди. Энэ талаар коллектив айхабтар ехэ хүмүүжүүлхы үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Коллектив ажалай габьяагай жэшээнүүд дээрэ хүнүүдые һургаха ёһотой.

Гэхэтэй хамта ажал хүдэлмэриин эрхэ байдалшье ажалай журам сахилгада туһа болохо ёһотой. Түсэблэлгэ болон хүтэлбэриие ходо тодо һонороор бэелүүлхэ, материальна болон моральна урмашуулгын зүйлнүүдые шадамараар ашаглаха шухала. Ажалдаа коммунис ёһоор хандажа һургаха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ шалгагдамал найдамтай арга манда бии юм. Энэмнай социалис мүрысөөн мүн.

Ажалай коллективүүд үйлэдбэриин хэмжээе ехэдхэхэ, түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэхэ ёһотой гэжэ 1974 оной арадай ажахын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө промышленность, барилга болон транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоол соо хэлэгдэнэ. Продукци улам ехээр бүтээн гаргахын түлөө тэмсэлдэ угтамжын түсэбүүд онсо һуури эзэлхэ зэргэтэй. Эдэ түсэбүүд предприятинуудай доторой арга боломжонуудые дүүрэнээр хараада абаһанай үндэһөөр зохёон табигдаха ушартай.

Россин Федерациин ажалшад юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй даабаринуудые үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдээсэеэ элсүүлхэ юм гэжэ М. С. Соломенцев зүблөөндэ хабаадагшадай, промышленность, барилга, транспорт болон РСФСР-эй арадай ажахын бусад һалбаринуудай бүхы ажалшадай зүгһөө КПСС-эй Центральна Комитедые, ЦК-гай Политбюрое, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежневые өөрыень үгынгөө түгэсхэлдэ найдуулба.

Промышленность, барилга, транспорт болон арадай ажахын бусад һалбаринуудта 1974 оной түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ тушаа Россиин Федерациин ажалшадай социалис уялганuудые зүблөөндэ хабаадагшад абаа.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ эльгээгдэхэ бэшэг ехэ дэбжэлтын оршон байдалда абтаба.

(ТАСС).

ХОЛЫН ГҮҮРТЭ, ФЕРМЭНҮҮДТЭ

Баунтын аймагай партийна, советскэ эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд аймагайнгаа ажахынуудай холын гүүртэ, отаранууд дээрэ ажаллажа байдаг малшадта хирэ хирэ болоод ошоһон лэ байдаг. Урин һайханай булгэмүүдтэй сүг библиотекын, худалдаа наймаанай, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд, багшанар ерэлсэжэ, лекци, доклад, концерт бэлдэжэ, тэрэнээ хэлсэжэ байдаг. Малшадай культурна хүсэлэнгүүдые хангахын тула болоно. Мүн Отор, аймаг болоҗо Джилиндын хүдөөгэй, мүн аймагай соёлой байшангуудай хүдэлмэрилэгшэд малшад, орошод, алта малтагшадта хирэ хирэ болоод ошоһон лэ байдаг. Урин һайханай булгэмүүдтэй сүг библиотекэй, худалдаа наймаанай, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд, багшанар ерэлсэжэ, лекци, доклад үнгэргэжэ, медицинскэ туһаламжа үзүүлжэ болонхой. Эдэнэр эвенкнүүдэй «Заветы Ильича», «Путь к коммунизму» колхозуудта ошожо, һайн программатай концерт харуулба.

Аймагай колхозуудай фермэ, гүүртын дэргэдэ мүнөө стационарна юһэн киноустановко хүдэлнэ. Киномеханигууд С. Ш. Ичигеев, Ф. В. Беспалов, В. Л. Бодчугов гэгшэдэй шэнэ кинофильмнүүдээ оронуудтаа ашаахай, холын гүүртэ, фермэ тээшэ зурыһан харгытаар табилуулжа ябадаг.

О. БЕРЕЗКОВ.

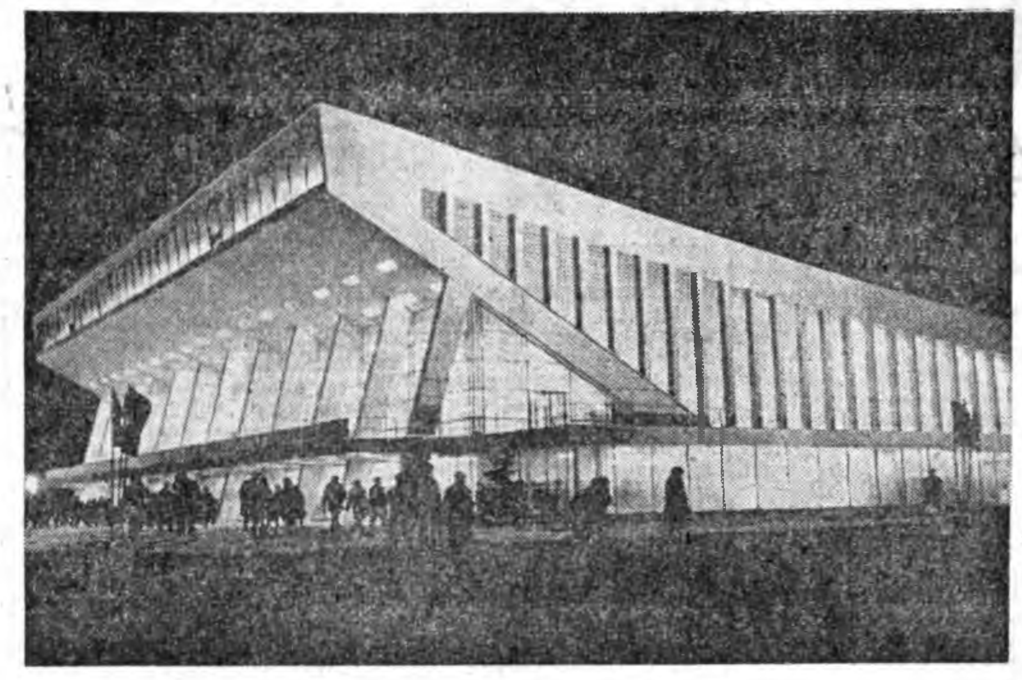
ГАЗАРАЙ ХҮРЬЭ БҮХЭЛНЭ

«Байгаалиие хамгаалга — бүгэдэ арадай хэрэг» гэһэн плакат Хяагтын аймагай байгаали хамгаалха булгэм һаяхан гаргаба.

Байгаалиие хамгаалха бүхэроссин булгэмэй хяагтын булгэмүүдэй хүдэлмэрилэгшэдһэа 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ аймагай булгэмэй абаһан социалис уялга болон бусад материалнууд эндэ толилогдоһон байна.

Байгша ондо аймагай ажалшад арбан мянган һөөг бургааһа, табан мянганһаа дээшэ үрэ жэмэстэ модо һуулгаха түсэбтэй. Мүн 500 мянгаад сэсэг тарижа, хотынгоо сэсэрлиг, паркнууд соо һуулгаха, модоной 150 килограмм борбоосгой, олон жэлэй ногооной 50 килограмм үрэһэ суулгуулхаар хараалба. Тиигэжэ аймагай ажалшад газарай хүрьһэ хайжаруулхын тула гол горхоной, сабшалан, бэлшээринн захаар олон модо, һөөг бургааһа һуулгаха зорилго табиба.

А. СУРМАЧ.

ВОЛГОГРАДАЙ спортын ордон Волгоград шадархи домог суудаа гараһан Мамаев добуунай бооридо бариггдаба. Энэ байшан шэлээр, бетоноор алюминеэр баригдаа.

Досоонь гоё һайхан юм. Хананууднь, потолоогынь ургалзатуулан ниилээтэй. Шайбатай хоккейгоор, фигурна халтиралгаар, волейболоор, баскетболоор, футболоор, гимнастикаар үнгэрэгдэхэ наадануудые 3200 хүн хараха байна.

Шухала хэрэгтэй болоод байгаа һаань, спортын залые 8 часай турша соо концертнэ зал болгожо хубилгахаар тааруулагдаһан.

Ужам фойе, гардероб, буфет, артистнуудай таһалгаанууд, душнууд, телетайпай, сурбалжанай шэнжэлэлгэдэй кабинетнууд эндэ бии.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Волгоградай спортын ордон.

АПН-эй фото.

Хүбүүмнай сэрэгэй албанда

ДОБТОЛГО ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭГДЭЭ...

Залуу сэрэгшэ яралгүйхэн хажуу тээшээ зайлаба. Тэрэ сэдьхэлээ хүдэлэнги, хүндөөр һанаа алдана. Зүрхэнииинь яншан шэмшэнэ. Суглаанай болоһоор нилээд удаан саг үнгэрөө, гэбэшье тэрэ энэ суглаан дээрэ үсэгэлдэр лэ хада халуун үгэнүүдые хэлэжэ байһандаал адли хамаг юумэнэ элеэр һанана.

— Яарахадаа даарахаш, — гээд тэрэнэй ара таладаа һууһан солдадуудай нэгэн хэлэһэн байгаа. Эдэ үгэнүүдые дуулахадаа, Доржиевай нюрга руунь хүйтэ даагаа бэлэй.

— Эрэ хүн зориһондоо. Гранатомёдор буудажа заатагүй, һурахаб,— гэжэ тэрэ эрид шангаар харюусаа, нүүрыдаа ошожо һуушоо һэн. Тэдэ нүүрыдаашье һүүгаад байхадаа, удаан һанаагаа амаржа ядаба, зүрхэнииинь лүг-лүг сохилһоор лэ байба. Тэрэ гэһэн саһаа хойшо Доржиев удэрэй һанаан, һүниин зүүдэндэ дарагдадаг болоо һэн. Мүнөөшье сэдьхэлынь зобоно. «Агта алдабал баригдаха, ама алдабал баригдахагүй», — гэжэ нютагайхидайнгаа хэлсэдэгые тэрэ һанаандаа орууланхай.

Владимир Доржиев автомат, пулемёдор буудахадаа сагаала алдадаггүй. Гол үүрынь оноод ла байдаг юм. Харин Владимир гранатомёдор буудажа байгаагүй. Дайшалхы һуралсалай газарһаа уруу дурууя бусаха ушартай болоо һэн. Заримашуул хорон холтоһоор хөөрэлдэжэ болоо. «Дальбараанууды толохо саг тулажа ерэбэ бэшэ гү?» — гэлсэхэ. Эдэ үгэнүүд намда хамаатай, намайе ёгтолно гэжэ Владимир һайн ойлгодог һэн.

Бирахагүй байха. баһал коллективээ гэдэргэнь татаханиь гэжэ ааб да гэһэн хөөрэлдөөн мүнөөшье болоо.

— Одоол мүнөө Доржиев сагаалса алдахагүй байха. Үзүүжэмди. Гансал зориг түгэлдэр, дороо зүрхэтэй байха хэрэгтэй. Элдэб хоһон үгэнүүдээр тэрэнэй урма таһалһанай хэрэгүй. Хүнэй саана хүн байдаг юм. Володя, зориһондоо хүрэхэ бэзэш? — гээд Геннадий Половкин омогоор хэлэбэ.

— Оролдохоб. Минии түлөө һанаагаа зобожо байһыеш, Половкин, ойлгоноб. Тиимэһээ хоёр хүнэй түлөө оролдохо болоноб, — гэжэ рядовой Доржиев харюусаба.

— Шинингэз түлөө толгойгоо табижа үгэхөөр бэлэн ябадагби. Заримдаа шоглоодошье ябадаг байхаб, бү гомдоорой — гэжэ тэрэ сэхээ хэлэбэ.

— Взвод, жагсаалда зогсо! — гэһэн захиралта дуулдаба. Гэнтэ, сэрэгшэдэй халуун хөөрэлдөөн таһалдаба. Хүнүүд һэр-мэр гэлдэн. удаадахи захиралта дүүргэхэ тэрэ бэлэн болонхой, бэсэ зэһэн зогсонод.

Тиин сэрэгшэд үргэн талын дундуур алхалалданад. Булагадаа хэрхо һэрэгээр бээжэ абажа ябанад. Мэнэ гэнэзэр урдань сагаалгануул харагдаха болоой. Удангүй автомадуудай таршаганаха, пулемёдуудай хүндөөр түрьяха дуулдаба.

— Баруунахаар, баруунахаар! — гээд Половкин хажуудаа ябаһан Доржиевта шууяан соогуур шангаар хашхарна.

Зуб ябанаб гэжэ Владимир харюусахагүй гэһэн аад үрдибэгүй. Һөөг бургааһан доро «пулемет» харагдаба. Половкин алдангүй оножо буудадаг даа. Геннадий автоматаа бушууһан абажа, дээрэ дээрэһээнь нижагануулжархиба. Хүбэн сагаан саһанай нюдынь һаргаагаашье һаань, ногоон халхабшын урдуур сагаалсан зурагад гээд лэ үгы болошоошье өбөөрбо. Добтолгынгоо һайнаар эхилһэндэ урмашаһан сэрэгшэд түргэн урагшаа дабшаба.

Гэнтэ хамаг юумэн аалин намдуу болошобо. Хүлеэгдээгүй энэ хоржэн байдал буудалдаанай һүүлээр жэгтэйгээр үзэгдэхэ юм.

Адаглан харагша танкнууд ерэбэ гэжэ мэдээсэбэ.

— Зогсоты! — гэһэн захиралтын дуулдахадаа солдадууд газарта няалдан хэбтэшэбэд.

«Танкнууд» добтолоонгоой хажуу тээһээнь гаража ерэбэ. Доржиевай үндэгэд гээд, үбдэг дээрэһээ гранатомёдоороо буудахаар бэлдэжэ байхыень Половкин эдэглажа үрдибэ. Тэдэ гэнтэ хүлеэгдээгүй юумэн болошобо. Хэшээлые хүтэлбэрилэгшэ хатарха тооной гранатомёдгийн ажалтанһаа хажуудаа ашаалжархиба. Офицер толгойгоо дохин байжа, юушьеб хэлэбэ. Доржиев хэлэһэнйе ойлгоогүй хаш, ушөө дахин асууба. Офицер толгойгоо дохин байжа, юушьеб ойлгуулна. Доржиев дурата дураһүйгөөр аалиханаар гранатомёдоо хажуу тээшэнь түлхэед, өөдөө хараад алдашаба.

— «Алуулаа». Владимир «алуулаа», — гэһэн бодол Половкиной толгой руу халь ороба. Зүрхэнь нюрга руунь хүйтэ даабшаба. Энэ ушартай танкнууд урагшаа дабшалжа. Юун болохоб? Гансал гранатомёдоор танкнуудые усадхаха хэрэгтэй.

Тэрэ хуудам тала дээгүүр хумхаарһан һалхинай эшхэрээр шагнаархана. Мэнэ гэнэзэр буугай абаан дуулдаба, урагшаа тэгүүлбэн һүүлдээ тэрэ хүлеэжэ, найдана. Тэдэ аалин байдал зээрхэжээр лэ байба. Нэгэ аргааа бэдэрхэ хэрэгтэй гэжэ Половкин ойлгобо. Тэрэ Доржиевэй хажууда яралтай тураод, гранатомёдоо абаба. Тэрэ дорой энеэн нэгэ, танк зогсоогоро гэжэ офицерэй гээд. Танкнуудтаа байтаа ара ябаһан танкнуудтаа ябаһан «танк» тудахыень Владимир харааба. Хоёрдохи гранатань баһал мэргэн, оншотой байба.

Хэшээл хүтэлбэрилэгшэ хажуудань ерэбэ.

— Гранатомётчигойноо «алуулһан» ушарта ефрейтор ямар шиидхэбэри абаха байһанайнь шалгагдаба гэжэ тэрэ. Зай, гранатомётчигнай юугээрээ баярлан сулхаб, харааб. — гэжэ офицер хэлэбэ.

Доржиевшье оншотойгоор буудажа, түрүүшын амжалта түйлаба. Тэрэ «дайсанай» гурбадахи танк зогсообо. Ингэжэ добтолго үргэлжэлүүлэгдэбэ.

П. САНДИМИРОВ.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ПРАГА

В. И. Ленинэй музейн 20 жэлэй ой

ТАСС

Братислава хотодо В. И. Ленинэй музейн эмхидхэгдэһээр байгуулагдаһаар 20 жэлэй ой гүйсэбэ.

Энэ үе соо 1 миллион 300 мянга гаран хүн эндэ орожо хараһан байна. Гансал 1970 ондо дэлхэйн пролетариадай вождиин түрэһөөр 100 жэлэй ойе түрүү узэлтэй бухы хүн түрэлтэлэй тэмдэглэһэн жэлдэ, 130 мянга гаран хүн музейдэ орожо хараа.

ДЕЛИ

Делидэ уулзалга болобо

ТАСС

Хани ёһоной албанай хэрэгээр эндэ ерээд байһан Болгарин Арадай Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Станко Тодоров Индиин Премьер-Министр Индира Гандитай, гадаадын хэрэгүүдэй министр Сваран Сингхтэй уулзажа хөөрэлдэбэ.

Болгарһаа ерэһэн хүндэтэ айлшанай хүндэлэлдэ Индиин Республикын Президентын ордон соо уулзалга хэгдээ.

КАИР

А. А. ГРОМЫКЫН ЕРЭЭД БАЙҺАН ТУХАЙДА КАИРАЙ ХЭБЛЭЛ БЭШЭНЭ

ТАСС

«Политическэ ба экономическэ асуудалнуудаар шухала хөөрэлдөөнүүд» — гэжэ һүүлэй үдэрнүүдтэ СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыкын АРЕ-гэй Президент А. Сададтай ба Египедэй гүрэнэй бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй хэһэн хөөрэлдөөнүүд тушаа Египедэй «Аль-Ахрам» газетэ бэшэнэ. А. А. Громыкын албанай хэрэгээр ерээд байһан ушарта Каирай хэблэл анхаралаа ехээр хандуулна. Хоёр ороной хоорондо 1971 ондо гарбагдаһан договорой үндэһөөр зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүд хэгдэжэ байна.

«Эдэ хөөрэлдөөнүүд Египедэй, Советскэ Союзай хоорондохи саг үргэлжын харилсаанай шухала хубинь болоно, — гэжэ «Аль-Ахбар» түрүү бэшэг соогоо тэмдэглэнэ. — Хоёр арадай аша туһада ашаг үрэ ехэтэй харилсаанай үндэһөөр эдэ хөөрэлдөөнүүд хэгдэнэ. А. А. Громыкын Каирта ерээд байһан ушар, Египет АРЕ-гүүд, СССР-эй хоорондохи харилсаа бэхижүүлхэ».

Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулагада эсэргүү үнэн зүб тэмсэлдэнь Советскэ Союз бидэнэртэ хододоо туһа хүргэдэг байгаа, мүнөөшье хүргэнөөр. Нёдондо жэлэй октябрь һарада болоһон дайнай үедэ Египедэй солдадууд совет буу зэбсэгүүдые барижа, хархис этэгээдүүдэй дайлалдаһан байгаа. Гэхэ зуура, СССР экономическа, политическэ ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ Египедэй Араб Республикада үзүүлнэ. Египет-совет хани барисаан эб найрамдалай ба, дэбжэлтын аша туһада хүгжэнэ гээд телевидениин шэнжэлэгшэдүүд дотор хэлэгдээ.

ДЕЛИ

ЭКОНОМИКОНЬ ХҮГЖЭН ҺАЛБАРНА

ТАСС

Правительствын ехэ анхарал оролдолго хандуулһанай ашаар Индиин гүрэнэй сектор хүгжэн һалбаржа байна.

Хара ба үнгэтэ металлурги, нефть болон шулуу нүүрһэ, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ, хүндэ машина бүтээлгэ, электро-түхеэрэлгэ, самолёт ба судна бүтээлгэ гэхэ мэтэ промышленностиин гол һалбаринуудта гүрэнэй сектор ехэ үүргэ дүүргэнэ.

1973—1974 онуудай финансын жэлдэ гүрэнэй предприятинууд һайн үрэ дүнгүүдые туйлаһан байна. Бухы дээрээ Индиин национальна экономикодо зарим тодорхой бэрхэшээл тохёолдожо байгаашье һаань, гүрэнэй секторэй хүдэлжэ байһан промышленна 87 предприятиин нийтын олзо доходо 340 миллион рупий болоо. Һая болотор үри шэрэдэ орожо байдаг «Хиндустан стил лимитед» гэжэ гүрэнэй нэгэдэл 200 миллион һоо рупиин ашаг олзо абаха. Металлургическа ехэ предприятинууд энэ нэгэдэлдэ ороно.

Хүндэ промышленностиин министерствын мэдэлдэ байдаг гүрэнэй предприятинүүд энэ жэлдэ илангаа ехэ амжалтануудые туйлаа. 1973—1974 онуудай финансын жэлэй түрүүшын 10 һарын турша соо министерствын 14 предприятиин промышленна үйлэдбэриин хэмжээн, нёдондо жэлэйхиеэ харисуулхада, 42 процентээр дээшэлһэн байна.

СОФИ

ХАНИ НЭГЭДЭЛЭЙ ҺАЙНДЭР

ТАСС

Ороной түүхэдэхи гайхамшагта һайндэрые — Оттоманска 500 жэлэй дарлалта мүлжэлгэһөө сүлөөрһэн үдэрые Болгари тэмдэглэжэ байна. 96 жэлэй урда тэз, 1878 ондо ородой сэрэгүүд болгар арадта эрхэ сүлөө олгоһон юм.

Болгар арадай сүлөөтэ байдалай, түлөө тэмсэлэй һаһа барлһан, Россин 200 мянган хүбүүдэй дурасхаалые ёһолон хүндэлхэе Софин олон мянгаад зон Ородой алдар солын хүшөөнүүдтэ ерэ. Баяр ёһолонууд Плевен, Силистр, Толбухин, Руса, Пловдив, Хасково ба ороной бусад хото городуудта, һуурин тосхонуудта болобо.

Болгарида бээз даайан байдалаи тугай мандуулагдаһанаа хойшо зуу шахуу жэл үнгэрөө. Энэ үе соо Болгарин, Советскэ Союзай хоорондохи харилсаа холбоон үндэһөөрөө хубилаа. «Болгар, совет арадуудай хоорондохи аха дүүгэй харилсаа холбоон бата бэхи юм. Энэ үшэ Болгарин эрхим түрүү хүбүүдэй ухаан бодолдо хэтэдэ үлэхэ. Нийтэ-политическэ, экономическэ, соёлой талаар СССР-эй, НРБ-гэй хоорондын харилсаанай шэнэ шатые элирхэйлэн гэршэлнэ», — гэжэ «Работническо дело» газетэ бэшэнэ.

ДЖАКАРТА

Индонезиин МИД-эй түлөөлэгшын мэдүүлгэ

ТАСС

Индонезидэхи «коммунис хүсэнүүдтэ» туһаламжа дэмжэлгэ үзүүлжэ болоһүүлхэ Хитад шиидхэ гэжэ КНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Цзи Пэн-фэй Индонезиин гадаадын хэрэгүүдэй министр А. Малигга һаяхан мэдээсээ гээд Индонезиин МИД-эй түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

Энэ орондохи «коммунис хүсэнүүдые дэмжэхэгүйбди» гэжэ Чжоу Энь-лай Малайзиин премьер-министртэ найдуулжа ха гэжэ хэблэлдэ мэдээсэгдээшэнтэйнь дашарамдуулан, МИД-эй түлөөлэгшэ иимэ мэдүүлгэ хэбэ байна.

Имэрхүү найдуулга Пекинһэз абааб гээд Тайландын правительствэ толгойлогшо һаяхан мэдүүлээ.

ПХЕНЬЯН

Харилсаагаа үргэдхэнэ

ТАСС

Сүлөөтэ немец профсоюзуудай нэгэдэлэй делегаци Корейн нэгэдэмэл профсоюзуудай ЦК-гай урилгаар Пхеньянда ерэһэн байгаа. Оронуудайнгаа профсоюзай эмхинүүдэй ажал ябуулга тухай, империализмда эсэргүү, социалис байгуулалтын түлөө тэмсэл тухай Корейн, ГДР-эй профсоюзуудай делегацинууд нэгэ нэгэндээ мэдээсэбэ, хоёр ороной профсоюзуудай хоорондохи харилсаагаа шаашадань хүгжөөхэ тухай асуудалые хани ёһоор зүбшэн хэлсэһэн байна гээд эндэ тунхаглагдаһан хамтын мэдэгэл дотор хэлэгдэнэ.

ЛОНДОН

Англиин шэнэ правительство

ТАСС

Англиин шэнэ правительствын бүридэл эндэ соносхогдобо. Лейборис партиин хүтэлбэрилэгшэ Гарольд Вильсон тэрэниие толгойлоо. Гадаадын хэрэгүүдэй министр Дж. Каллагэн, финансын министр Д. Хили, оборонын министр Р. Дженкинс болон лейборис партиин бусад хүтэлбэрилэгшэд шэнэ правительствын бүридэлдэ ороо.

Урда тээнь Гарольд Вильсон Англиин правительствые хоёр дахин толгойлһон байгаа. Түрүүшэн 1964 ондо премьер-министр болоо һэн. Удаань 1966 ондо болоһон һунгалтын үедэ лейборис нууд дахин илалта туйлаһан юм.

ДЕЛИ

ЭРИД БУРУУШААНА

ТАСС

Диего-Гарси гэдэг арал дээрэ далайн-сэрэгэй бааза байгуулха тухай англо-американ түсэбүүдые Индиин олонниитэ эрид буруушаана. Индиин океан дээрэ далайн сэрэгэй баазануудай бии болгохо ёһогүй гэжэ Индиин правительство нэгэнтэдээшье мэдүүлһэн байгаа. Индиин океаниие амгалан байдалай зоно болгохын түлөө тэмсэлдэг сэрэгүүдэй Индиин океан дээрэ байха далэйн энэ районгоон оронуудай аюулгүй байдалда тойбо таһна гээд тэрэ тэмдэглээ.

Диего-Гарси гэдэг арал дээрэ далайн-сэрэгэй бааза бии болгохо тухай Англин, США-гай хэлсээнүүд Индиин океаниие амгалан байдалай зоно болгохо тухай ООН-ой Генеральна Ассамблейн тогтоолые бүдүүлигээр эбдэжэ ябадал болоно гэжэ Индиин оборонын министр Джагдживан Рам парламент дээрэ угэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ. США-гай сэрэгүүдэй Индиин океан дээрэ байха далэйн энэ районгоон оронуудай аюулгүй байдалда тойбо таһна гээд тэрэ тэмдэглээ. Индиин «Пэтриот» газетэ бэшэнэ.

БРЮССЕЛЬ

Министрнүүдэй шиидхэбэри

ТАСС

Араб оронуудай ба «Юрэнхы дэлгүүртэ» хабаатай гүрэнүүдэй хоорондохи экономическа, техническэ, соёлой харилсаа холбооной асуудалнуудаар Араб оронуудтай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ тухай шиидхэбэри «Юрэнхы дэлгүүртэ» ородог 9 ороной гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд эндэ болоһон политическэ зүбшэлгэн зүбшөөн дээрэ абаһан байна.

«Юрэнхы дэлгүүрэй» үмэнэһөө ФРГ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр В. Шеель Араб оронуудай түлөөлэгшэдтэй холбоо тогтоон, хөөрэлдөөнүүдые хэжэ эхилхэ.

РАНГУН

Бирмын министрнүүдэй совет һунгагдаба

ТАСС

Бирмын Союз гэдэг Социалис Республикын Арадай Соёлой анханай сессиин үеэр Арадай соёл сэссы болоно, ниуса һунгалтаар республикын Министрнүүдэй Советые һунгаа. 18 хүн бүридэлдэ ороһон юм.

ЧИЛИИН АРАД ЗОРИГОО МОХОХОГҮЙ

ТАСС

СОФИ. Болгарин Эсэгэ ороной хамгаалха фронтын национальна совет Чилидэ демократическа эрхэ сүлөө һэргээхэ эрилтэтэй бэшэг хүнэй эрхэнүүдые шиидхэдэг ООН-ой комиссида эльгээбэ.

Луис Корвалание, политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө шорон түрмэнүүдтэ хаагдаһан бусад бухы хүнүүдые дары сүлөөлхэ эрилтэ энэ бэшэг соонь табигдана.

БЕРЛИН. Советскэ Союзай ба социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудай арадуудтай хамта, эб найрамдалай түлөө бухы тэмсэгшэдтэй хамта ГДР-эй арад Чилиин патриоднуудтай һанал нэгэтэй байһанаа мэдүүлнэ. Нүхэр. Луис Корваланиие, бусад патриоднуудые дары сүлөөлхэ эрилтэ эдэнэр табина гээд ГДР-эй Эб найрамдалай Советэй Чилиин Компартиин Генеральна секретарьта эльгээһэн бэшэг соо хэлэгдэнэ.

УЛААН-БААТАР. Бухы орон дотор митингнүүд болжо, Чилиин хархис хүсэнүүдэй харата ябуулганууды Монголой Арадай Республикын ажалшад эрид шууд буруушаана.

ЖЕНЕВЭ. Чилиин патриоднуудай тэмсэлые дэмжэһэн ехэ митинг Женевэдэхи «Плэнпалэ» гэжэ зал соо болобо.

Чилиин арадтай һанала нэгэдэлэй митингнүүд, орооной элдэб нютагуудта үнгэрбэ. Сарогэй хүнтын зүрлиг мухлай ябуулгануудые элшлэн нэрэнэ эндэ выставкэнүүд эмхидхэгдэһэн байна.

ПАРИЖ. Чилиин арадтай һанал нэгэтэй байһынь демонстраци Руан хотодо болобо.

Городой захиргаануудай шиидхэбэреэр Руан хотын үйлсэнүүдэй нэгэн — урбаалта зэрэгээр алуулһан Чилиин президент Сальвадор Альендиин нэрээр, хотын талмай Чилиин поэт Пабло Нерудын нэрээр нэрлэгдэбэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: Социалис мүрысөөнэй ябаса тухай мэдээсэлнүүдэй сэтгүүлдэр, СССР-эй Верховно Советэй Президиумда.

Хоёрдохи, гурбадахи хуудаһанда. Агрономуудай республиканска зүблөөн тухай тоосоон.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Хилын саана. Нютаг нютагай һонин.

«Спортлотогой», «Спортлото-2» февралиин 28-да Москвада үнгэргэгдэһэн 6-дахи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени соносхобо.

«Спортлото»: Нэгэшье хүн зургаан номер таажа шадаагүй. Табан номер таагшад—3097 түхэриг, дүрбэн номер таа҆һан хүнүүд—47 түхэриг, гурбан номер таагшад гурбан түхэриг абаха байна.

«Спортлото-2»: Нэгэшье хүн зургаан номер таагаагүй. Табан номер тааһан хүнүүд — 5 мянган түхэриг, дүрбэн номер таагшад — 93 түхэриг, гурбан номер тааһан хүнүүд 3 түхэриг абаха.

Зургаадахи тиражай шүүбэрине түбэй һөөсэлгын касануудад мартын 11-һээ апрелиин 10 болотор түлэхэ. Удаадахи тираж мартын 10-да Москвада үнгэргэгдэжэ байна. (ТАСС).

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.00 — Дамжуулгын программа. 18.05 — Һурагшадта — «Хонхо» (тележурнал) (буряадаар). 18.25 — Телевизионно һонин.

«Орбита». 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — «Сэнхир галнуудай» (буряадаар). 20.25 — 20.35 — Забайкалта. 20.35 — «Бэри» — уран һайханай фильм (үнгэтэ). 22.00 — Эхэнэрнүүдэй Уласхоорондын үдэр — Мартын 8-да зорюулагдаһан ойн баярай суглаан ба концерт. ССР Союзай Ехэ театрһаа дамжуулга (үнгэтэ).

САЙАН УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республикадамнай үүлэтэйшэг байха. Саһан орохогүй. 4—9 градус хүйтэн болохо, хойто аймагуудаар. Байгалай хойто эрьеэр 10—15 градус хүйтэн. Хяагтын, Зэдын аймагуудаар 4 градус хүйтэнһөө 1 градус хүйтэр дулаан болохо. Улаан-Үдэдэ һүниндөө 21—23, үдэртөө 4—6 градус хүйтэн болохо.

АНГЛИ. Салин хүлһэнь дээшэлүүлхэ эрилтэ табижа, ороной шахтернууд буһалгаа хэжэ үргэлжэлүүлнэ. Буһалгаалагшад эмхи суриийдагай тэмсэлэ гэжэ буржуазна хэблэлэй сэхэ руунь мэдэрхэ байгаа болобо. Шотландиида, Урда Уэльсдэ, Кентдэ, ороной шулуу нүүрһэнэй бусад уурхайнуудта шахтернууд буһалгаа соносхоной.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Кентын шахтернуудай буһалгаае хүтэлбэрилэгшэд Дил хотодохи штаб-байшан соогоо буһалгаагаа тухай ябасые зүбшэн хэлсэнэ. ТАСС-ай фотохроника.

ҮНШАГТЫ[Н] һонирхол байхат[ай]

МИКРОЭЛЕМЕНТ[Ҥ] ХҮНЭЙ БЭЕД[Э] ТУҺАТАЙ

ЗАРИМ ҮХИБҮҮДЭ[Й] дэ дурагүйдэлгэ, тунх... лаар хүгжэлгэ бэеынь ... болоно гэжэ врачнууд ... байгаа. США-гай уушх... хэнэй национальна инст... хүдэлмэрилэгшэ Р. ... энээниень буруушаана.

Иимэ 75 үхибүүнэй ... бүридэлые шэнжэлхэд... нэй үһэн соо, бэе ... үхибүүдэйхидэ орходоо, ... бага байна гэжэ элир...

Удаань Хенкин үбшэн... бүүдые һарын турша ... эльгээр, бөөрөөр, мүн ... элбэг эдеэнэй зүйлн... хооллууһан байгаа. Тии... үхибүүд эдеэ хоолдо ... болоһон байна. Цинк ... балшар үхибүүдые эдэ... ратай болгоно. Гадна, ... никелиин дутахадань, ... эдеэ хоолдо шалай ... байха юм.

ОРНИТОЛОГУУД[ТА] МЭДЭГДЭЭГҮЙ ШУБУУН

ЭРДЭМ НАУКАДА ... дээгүй шубуу мүнөө ... хэ гээшэ хоморой шуха... мүн. Тиигэбэшье Гавай... версидэй студентнэр ... Кейзи, Джеймс Джако... шэд Мауи арал дээрэ ... кала вулкан шадарай ... мэдэгдээгүй шубуу ба... байна.

13 сантиметр бэетэй ... буун нюрган дээгүүрээ ... хүрин һудалтай, далин... досоо таладаа шаб шара... гэтэй. Толгойнь ехэ гаш... һонин байна. Хара ба... һэн шэнги юм. Энэнь ... һаань доошоо хоншоо... хушаһан аад, нюдэнэй... гуур дээшээ шушуурта... даг. Хоншоорынь мүн ла... үнгэтэй. Модоной хол... тоншожо, элдэб хорхой ... муулнуудые оложо эди... тааруу байна.

Гавайн аралнуудай ... буртаг шэдхэтэ газар ... гуудта ажамидардаг ба... дээрэһээ энэ шубуун ... болотор хүндэ харагда... бшуу.

ГОША ГЭЖЭ НЭРЭТ[ЭЙ]

БОЛГАРИИН Балчи... далайн тохойн эрье дээр... даг юм. Хаанаһааш... маржа ерэһэн дельф... һаяхан эндэ хараһан ... Саг дары хэдэн арбаад ... нүүд энээгээр һонирхоо... нэр үдэр бүри загаһаар ... ниие хооллуулна. Гоша ... дуудахадань, дельфин аба... лэ анхаралаа ханд... Эдеэлһэнэйнгээ һүүлээр ... гэжэл шадабаря» хү... харуулдаг юм. Далай ру... дэб юумэ хаяхадань, ... түргөөр абаад, хөөрэн г... Дүй дүршэлтэй ватерпо... нүүдшье атаархажа ме... Резин бүмбэгэ эрьедэ ... лүүлээд, шангаар сохи... заашань гаргадаг байна.

КАКТУСУУД УРГА...

БЕРЛИН. Кактусуудые ... рижа ургуулдаг өөрсэ ... ажахы Берлин шадарай ... дорф гэжэ хотодо бии. Дулаан ороной 1 милли... үлүү иимэ ургамал ... мантан томо шэл тепли... соо ургажа байдаг. ... зариманиинь 100 жэлэй ... соо ургадаг. Таригдаһа... хойшо 40—50 жэлэй үнгэ... зариманиинь сэсэглэжэ ... даг юм. Эдэнэй эгээн ех... метр үндэртэй кактус ай... гоё һайхан.

Бисдорфын кактусууд ... соогоо алдар суудо гар... шэ, мүн харин оронууда... зоной дура татаһаар ... Селекционернүүдэй бии бо... һон кактусууд дэлхэйн ... оронуудта эльгээгдэдэг.

УРГЫ ҺАЛБАРБА...

АВСТРИИН ниислэл ... паркнууд соо, Венын ... суута ой соо, ороной ... захадахи тужа соогуур ... һалбарба. Урда үрд... һараар эртэ ургы һал... Иимэ юумэнэй болоһые ... тайшье хүнүүд һананагүй, ... юунһээ болооб гэхэдэ, ... риин эхинһээ хойшо оро... тор ехэ дулаан байгаа.

СЫР ЕХЭЭР ХУДАЛДАНА

ГААГА. Нидерланда — ... хэй дээрэ сыр эгээн ех... далдадаг орон мүн. Бухы... хэйдэ алдаршан суур... 200 мянга гаран тонно ... ландска сыр нёдондо ... риин оронуудта худалда... байгаа. Энэнь дэлхэйн ... нуудай худалдан абадаг ... гурбанай нэгэ хубинь бо... Сыр гадаадада худалдах... лаар Франци, Шэнэ Зе... удаадахи һууринуудые эзэ... юм.

ТҮРҮҮШЫН ПАССАЖИР

Лифтээр өөдөө гараһан ... рүүшын пассажир Римэй ... ратор Нерон байгаа хаш. ... гэхэдэ, сэсэгүүдээр гоёо... перилэтэй платформо д... тэрэниие һуулгаад, арбан ... богоол хоёр начальниг... ударидалга доро ордо... дээдэ дабхарта ооһоро... тажа гаргаһан юм. Энэ ... аяар хоёр мянган жэлэй ... на болоһон байна.

(ТАСС)

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

«БУРЯАД ҮНЭН» 1974 оной мартын 7. 4-дэхи хуудаһан Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-02339. Заказ №